

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1892-1893.

Vergadering van Vrijdag, 27 Januari 1893,
's avonds te half acht ure.

Voorzitter: Generaal NETSCHER.

De VOORZITTER, de vergadering geopend hebbende, zegt:

Mijne Heeren!

Alvorens wij onze werkzaamheden van heden avond aanvangen rust op mij de droevige taak, om een woord van weemoedige herdenking te wijden aan een zeer geacht lid van het bestuur dezer Vereeniging, de heer CASPARIUS BOSSCHER, die ons op den 11ⁿ dezer op ruim 72 jarigen leeftijd, door den dood ontruikt werd.

Het ligt niet in mijne bedoeling u hier een volledige levensschets van wijlen onzen betreurden ondervoorzitter te geven; die taak laat ik gerust over aan de tijdschriften en Vereenigingen of genootschappen, die meer speciaal aan Indische onderwerpen gewijd zijn. Ik wil hier alléén aanstippen, dat de heer Bosscher, toen hij nu ongeveer 16 jaren geleden, als gepensionneerd Directeur v. h. Binnenl. Bestuur en versierd met de orde van den Nederl. Leeuw, uit Indië in het Vaderland terugkeerde, eene bijna dertigjarige hoogst eervolle ambtelijke loopbaan achter den rug had, waarin hij o. a. als Resident van Ternate, Menado, Banka, Madura en Kediri werkzaam was geweest.

In sommige van die betrekkingen had hij met groote moedelijkheden te kampen en wist hij, waar het noodig was, met buitengewone wilskracht en energie op te treden, tot het afschaffen van misbruiken of om woelige bewegingen en rooverijen onder de bevolking te onderdrukken. Sommigen vonden hem wel eens te streng, de hoogere autoriteiten vonden hem wel eens wat lastig en doorzettend, maar dit was alles uitsluitend het gevolg van zijn hoogontwikkeld plichtbesef en hij slot van rekening werd 'slands belang uitstekend door hem behartigd. Hij was daarbij strikt rechtvaardig, eerlijk en human, en toonde steeds, waar het te pas kwam, dat hij de schoone Vrijnetslaars-deugden van godsdienstige verdraagzaamheid en algemeene menschenliefde niet alléén met vuur en overtniging wist te bespreken als hoogwaardigheids-bekleeder in de Loge, maar dat hij die ook in toepassing wist te brengen in het dagelijksch leven.

Verscheidende dagbladen hebben in korte woorden hulde gebracht aan de verdiensten van den waardigen overledene en in de eerste plaats merkten wij daarbij op „Het Vaderland”, dat in zijn nummer van 13 Jan. j.l. eene beknopte necrologie van hem gaf. Die levensschets bepaalt zich echter in hoofdzaak tot zijne werkzaamheid in Indië en juist na zijn terugkeer in Nederland vangt de nauwe betrekking aan, die Bosscher aan onze Vereeniging verbond.

Steeds had hij zich in Indië aangetrokken gevoeld tot het leger en werd wel eens schertsenderwijze „de militaire Resident” genoemd. Als hoofd van gewestelijk bestuur was hij steeds op den meest vriendschappelijken voet met de militaire Commandanten en de zoo vaak aldaar voorkomende wrijving en oneenigheden tusschen die beide autoriteiten (steeds tot nadeel van 'slands dienst), deden zich met hem nimmer voor. De majoor Van Rouveroy, mijn geacht medebestuurslid, hier naast mij gezeten, die als Militaire Commandant op Banka fungeerde toen Bosscher aldaar Resident was, weet zulks bij ondervinding en zal dit zeker gaarne bevestigen.

Zijne voorliefde voor het militair element was gegrond (hij heeft mij zulks herhaaldelijk zelve verklaard), op de sympathie,

die hij gevoelde voor het autoriteits-beginsel en de ridderlijke opvatting van strenge plichtsbetrachting, die in den militairen stand gehuldigd en in den regel in praktijk gebracht worden.

Het verwonderde dan ook niemand dergenen, die zijn karakter kenden, dat hij zich kort na zijne terugkomst in het vaderland, 1877, met geestdrift als lid bij onze Vereeniging aansloot en van zooveel belangstelling daarvoor deed blijken, dat hij kort daarop tot lid van het Bestuur en in 1887 tot onder-voorzitter werd verkozen. Hij was een ijverig lid, getuige o. a. de door hem in Febr. 1884 gehouden belangrijke voordracht, over de bevoegdheden en onderlinge verhouding der burgerlijke en militaire autoriteiten in Indië voornamelijk in den staat van oorlog en beleg. Ook was hij een zeer degelijk en werkzaam bestuurslid en zag er, nog geen jaar geleden toen zijne gezondheid reeds wankelend was, zelfs niet tegen op om eene vergadering der Vereeniging in Amsterdam als waarnemend voorzitter te gaan leiden, hetgeen hij op uitstekende wijze deed. En nu in November j.l., minder dan 2 maanden voor zijn dood, met zijn door ziekte afgemat gestel, woonde hij nog een onzer bestuursvergaderingen bij, waarin hij op de hem eigen ernstige en bloemrijke, maar scherpzinnige wijze deelnam aan belangrijke debatten! Hij heeft gewerkt zoolang het dag voor hem was!

Wij, zijne medeleden in het Bestuur onzer Vereeniging, hebben hem met smart uit ons midden zien wegrukken en de herinnering aan zijn helder oordeel en aangename omgang zal nog lang bij ons levendig blijven.

Ik kan ten slotte nog aan de leden mededeelen, dat onmiddellijk na ontvangst van het doodsbericht door het bestuur een brief van rouwbeklag aan de diepbedroefde weduwe is gezonden, dat bij de begrafenis op 16 Januari het Bestuur bijna voltallig aanwezig was en dat namens de Vereeniging een krans op de lijkst is gelegd ten teken van hulde. Op uitdrukkelijk kenbaar gemaakt verlangen van den overledene, werd bij het graf niet gesproken, hetgeen anders ongetwijfeld zou geschied zijn. (*Herhaalde blijken van instemming*).

De VOORZITTER: Thans Mijne Heeren! gaan wij over tot de ballotage der candidaten en verzoek ik de heeren Breijer en Oosterwijk den Secretaris en mij bij het opnemen der stemmen behulpzaam te willen zijn.

De uitslag der stemming is, dat met algemeene stemmen tot leden worden toegelaten de heeren: F. W. Arndt, 1e Luit.-Kwartiermeester N. I. Leger, C. C. Le Grand, 1e Luitenant der Infanterie N. I. Leger en S. Schuurman, 2e Luitenant der Artillerie, allen te 'sGravenhage; M. Belzer en J. R. Wiegel, beiden 2e Luit. der Infanterie, te Geertruidenberg; A. C. van Altena, J. D. H. Beckering, R. Boonstra en J. A. Jansen, allen 2e Luit. der Inf. N. I. Leger, te Harderwijk; C. P. J. van Vlierden, Majoor der Infanterie te Maastricht; G. Boldingh, 2e Luit. der Artillerie, H. M. Brouwer, 2e Luit. der Infant. en M. E. Palm, 1e Luit. der Artill., allen te Naarden.

En in Ned.-Indië, de heeren L. de Roock, 1e Luit.-Kwartiermeester; M. D. van Vuuren, 1e Luit.-Kwartiermeester; M. W. E. van Bloemen Waanders, 1e Luit. der Infanterie; J. P. C. Hardie, 1e Luit. der Infanterie; A. H. van der Hoeve, 2e Luit. der Infanterie; C. W. Mahn, 2e Luit. der Infanterie; W. C. Pruis, 2e Luit. der Infanterie; L. K. J. Baron van Utenhove, 1e Luit. der Infanterie; A. M. Wouters, Kapitein der Infanterie; D. J. Alberti, Kapitein der Artillerie en R. Birckenhauer, 1e Luit. der Genie.

Aan de orde is thans de voordracht van den heer Dr. P. VAN GEER, Hoogleraar aan de Rijks-Universiteit te Leiden, omtrent:

Wenschelijke verbeteringen in de regeling der Weduwen- en Weezen-pensioenen voor officieren van de landmacht hier en in onze Koloniën en van de zeemacht.

De Heer VAN GEER:

Mijne Heeren!

Het is weldra een jaar geleden, dat van den Voorzitter dezer Vereeniging de uitnoodiging tot mij kwam, om een der spreekbeurten te vervullen en wel over het onderwerp: „pensioenen.” Aanvankelijk had ik alle geneigdheid om voor deze uitnoodi-

ging, hoe vereerend ook, te bedanken. Hoe, ik zou optreden in een kring, die mij geheel vreemd is, en spreken over een onderwerp zoo weinig aantrekkelijk als het vraagstuk der pensioenen! Reeds had ik de pen opgevat om een weigerend antwoord op te stellen, toen ik begon na te denken over het doel der uitnoodiging. Dat kon zeker niet zijn, om den leden van dezen kring een aangename avond te bezorgen, maar moest een andere betekenis hebben. En die was niet ver te zoeken. Het vraagstuk der pensioenen hangt als het ware in de lucht, overal is er de aandacht op gevestigd. Het grootte belang dezer zaak voor allen, die door hun arbeid in het dagelijksche onderhoud moeten voorzien, niet alleen gedurende de periode van werkzaamheid maar ook voor den tijd, dat men niet meer werken kan — en dan nog voor de nagelaten betrekkingen, wanneer men onverwacht aan zijn werkkring wordt ontrukkt — de zware offers, die hiervoor worden gevergd en het ondoelmatige van zoovele bestaande regelingen, ziedaar stof te over voor belangrijke verhandelingen en besprekingen. „Kan ik eenig nut doen” zoo vroeg ik mij af, „door dit onderwerp in dien uitgezochten kring te behandelen, dan mag ik mij daaraan niet onttrekken. Dan mag ik niet opzien tegen eenige moeite, dan is de dorheid van het onderwerp geen reden om het terzijde te stellen, want elke zaak, die diep ingrijpt in de levensverhoudingen van den ontwikkelde mensch, is van genoegzaam belang om de aandacht van lezer en toehoorder te boeien, wanneer het slechts behoorlijk wordt aangepakt.”

Daarbij was het Uwen Voorzitter bekend, dat ik mij reeds geruimen tijd met het onderwerp had bezig gehouden ook in verband met het krijgswezen en o. a. voor het Departement van Koloniën een uitgebreid rapport over die zaak had bewerkt en ingediend. Uit verschillende stukken en opmerkingen was daarenboven voldoende gebleken, dat onder de officieren van zee- en landmacht, hier te lande en in de koloniën twijfel was gerezen, of de bestaande regelingen voldoen aan de behoefte — kon ik iets bijdragen om licht te verschaffen, twijfel weg te nemen, verbeteringen voor te stellen, dan mocht ik mij niet onttrekken.

Door dergelijke overwegingen geleid, kwam ik op mijn aanvankelijk voornemen terug. Daarbij werd mij elke verontschuldiging op grond van velerlei arbeid vooraf onmogelijk gemaakt door de beleefde wijze, waarop de uitnoodiging van het bestuur tot mij kwam. Bijna een vol jaar had ik den tijd om mij voor te bereiden. Zoo kon ik mijne vacantiën gebruiken om de noodige bouwstoffen te verzamelen en te bewerken. Kortom, de pen werd opgenomen, niet om een weigerend antwoord op te stellen, maar om de uitnoodiging aan te nemen. Zoo ziet gij mij thans voor u staan als burger in den militairen kring, toegernst met mijne wapenen: tabellen en cijfers. Toch reken ik op uwe belangstelling, want, gelijk ik reeds opmerkte, het geldt hier belangen, die tot de gewichtigste van het leven kunnen gerekend worden.

Het onderwerp is daarbij zoo omvangrijk, dat ik noodzakelijk tot beperking of omgrenzing moet besluiten. De voorzitter meende vooral mijne aandacht te moeten vestigen op de regeling der eigen pensioenen voor de officieren na volbrachten diensttijd of invaliditeit. Zonder het hoog belang dezer zaak te misskennen, meende ik toch er voor heden afstand van te moeten doen. Van meer belang achtte ik voor deze samenkomst de regeling der weduwen- en weezenpensioenen, in de eerste plaats omdat mijne langdurige ervaring in deze mij heeft bewezen dat hieraan in het algemeen veel meer gewicht wordt gehecht dan aan de eerstgenoemde zaak, maar ook in de tweede plaats, omdat de eigen pensioenen door het Rijk worden verleend zonder bijdragen van de officieren te vorderen, zoodat hierin naar het mij voorkomt, de wetgever meer vrijheid heeft om de zaak naar welgevallen te regelen. Daarentegen worden voor de weduwen- en weezenpensioenen aanzienlijke offers gevorderd in den vorm van doorlopende en aflopende kortingen op de tractementen, zoodat hier in de eerste plaats kan gevraagd worden of de rechten in evenredigheid zijn van de offers, en de officieren de zekerheid kunnen hebben dat in het lot der weduwen en weezen op behoorlijke wijze is voorzien. Dit kan trouwens geene vraag meer genoemd worden, wanneer men het oog vestigt op de pensioenen, die worden verleend. Bitter klein

en schraal worden zij in de lagere rangen toebedeeld; menige weduwe gaat gebukt onder de zorg voor het dagelijksch onderhoud, wier echtgenoot zijn leven veil had voor den staat. Indien daarin verbetering kan gebracht worden, dan mag geene moeite worden ontzien, geen arbeid gespaard. Zoo heb ik mij beijverd om licht aan te brengen in duistere vraagstukken, nagesnuffeld wat hieromtrent vroeger was geschreven en berekend, opgespoord of het buitenland ons daaromtrent iets goeds kon leeren, berekeningen opgesteld om de waarde van bijdragen en pensioenen te kunnen vergelijken. De uitkomst van dien arbeid kom ik u heden avond aanbieden en nader toelichten, in de hoop dat hier het gesproken woord weerklank moge vinden en het gedrukt en verspreid onder de leden van deze Vereeniging, de aandacht moge vestigen op verbeteringen, die kunnen aangebracht worden en ten goede komen aan weduwen en weezen waaronder -- niemand weet hoe spoedig -- ook uwe u dierbare betrekkingen kunnen voorkomen. En daarom, hoe dor ook in hare cijfers en redeneering, het is eene zaak van liefde en zelfverloochening. Hoe dieper men daarin treedt, hoe meer men wordt getroffen door het heilige der plichten, die zij den man oplegt en het verhevene der belooning, die alleen bestaat in hetgeen na zijn dood zal gebeuren.

In uwe tegenwoordigheid zie ik het bewijs dat ook gij, mijne hoorders, hiervan diep zijt doordrongen.

In de eerste plaats zullen wij handelen over de bestaande regelingen voor onze officieren van zee- en landmacht.

In de wetten van 28 Aug. 1851 (Staatsblad N°. 127 en 129) later herhaaldelijk gewijzigd, worden hunne pensioenen geregeld. Daarbij komen ook bepalingen voor, die betrekking hebben op weduwen en weezen.

Zoo lezen wij in art. 49 en volgende:

„De weduwen van officieren, schepeling of marinier, die in den strijd of in en door gevorderde of bevolene dienstverrichtingen gesneuveld of omgekomen zijn, of die aan de onmiddellijke gevolgen daarvan *binnen een jaar* zijn overleden, hebben recht op pensioen, nadat de voorschrevene omstandigheden

behoorlijk zijn erkend. Het pensioen wordt geregeld naar den rang, den graad of de betrekking, door den officier, schepe-ling of marinier werkelijk bekleed, of naar den graad, waar-medē zijne betrekking is gelijkgesteld. De voormelde bepalingen zijn niet toepasselijk op weduwen, wier huwelijk na de gedachte omstandigheden is voltrokken."

„Het bedrag van het vermeldē pensioen wordt geregeld, als op de bij de wet gevoegde staten A en B is aangewezen.

Bij hertrouwen houdt het pensioen op met den dag, waarop het huwelijk is voltrokken. Wanneer de officier geene weduwe maar kind of kinderen, geboren uit een vóór het ontstaan der bovengenoemde omstandigheden, voltrokken wettig huwelijk achterlaat, wordt aan dat kind of die kinderen, zoolang zij beneden den onderdom van 18 jaren en ongehuwd zijn, en in het geval dat zij geene verzorging uit 's rijks geldmiddelen ge-nieten, een onderstand verleend, ten gelijken bedrage als het pensioen, dat aan de weduwe zou zijn toegestaan."

Volgen nog eenige bepalingen hier van minder belang.

Wat nu dien staat betreft, die de hoofdzaak nitmaakt, volgt hier een nittreksel voor zoover het de weduwen- en weezen van officieren aangaat :

ZEEMACHT.	LANDMACHT.	WEDUWEN- PENSIOEN.
Vice-Admiraal	Luitenant-Generaal .	f 1150.
Schout-bij-nacht	Generaal-Majoor . . .	- 950.
Kapitein ter zee	Kolonel	- 850.
Kapitein-Luitenant ter zee.	Luitenant-Kolonel . .	- 750.
	Majoor	- 650.
Luitenant ter zee 1e klasse.	Kapitein	- 600.
Luitenant ter zee 2e klasse.	1e en 2e Luitenant .	- 450.

Dezelfde zaak is voor de officieren van het Ned.-Ind. leger geregeld in een reglement voorkomende in het Staatsblad van Nederl. Indië voor 1889 n°. 214.

De bepalingen komen overeen; de weduwen- en weezen-pensioenen zijn als volgt :

Luitenant-Generaal . . .	f 1250.
Generaal-Majoor . . .	- 1000.
Kolonel . . .	- 850.
Luitenant-Kolonel . . .	- 750.
Majoor. . .	- 650.
Kapitein . . .	- 600.
1e en 2e Luitenant . . .	- 450.

Zooals men hieruit kan nagaan, zijn de pensioenen niet hoog, vooral in de lagere rangen kan men het geen behoorlijk levensonderhoud noemen het aantal kinderen wordt hierbij niet in aanmerking genomen, terwijl het voor de weezen reeds ophoudt met het 18^e levensjaar. Doch ik wil hierop thans niet te veel aanmerking maken omdat deze pensioenen door den staat worden verleend, zonder dat hiervoor bijdragen worden gevorderd en vervolgens omdat gelukkig hier te lande de toepassing slechts zelden plaats heeft. Mocht onverhoopt een oorlog uitbreken, waaraan ons land moet deelnemen, dan zou deze pensioen-regeling op den voorground treden; doch ik hoop dat vóór dien tijd eene andere daarvoor in de plaats is getreden op breeder grondslag berustende. Wanneer wij zoo aanstonds eene nieuwe regeling bespreken, komt ook dit punt weder aan de orde.

Intusschen blijkt hoe door deze bepalingen slechts in zeldzaam voorkomende gevallen wordt voorzien. Geen wonder dat daarnaast maatregelen zijn genomen om voor alle andere gevallen het lot van door officieren achtergelaten weduwen en weezen te verzorgen.

Daartoe zijn de weduwen- en weezenfondsen opgericht, wier constitutie wij thans zullen nagaan. Over de geschiedenis dezer instellingen zullen wij thans niet uitweiden, omdat zij mij slechts onvolledig bekend is en ook tot de zaak zelf weinig afdoet. Wij zullen ze beschouwen zooals zij thans bestaan.

De regeling is neergelegd in :

- 1°. Statuten voor de weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmacht goedgekeurd bij Kon. Besluit van 18 Mei 1889.
- 2°. Reglement voor het weduwen- en weezenfonds der mili-

taire officieren bij de zeemacht vastgesteld bij Kon. Besluit van 30 Nov. 1891.

3°. Reglement voor het weduwen- en weezenfonds voor de officieren der landmacht in Nederl. Indië in werking gesteld op 1 Jan. 1842, later herhaaldelijk gewijzigd.

De voornaamste bepalingen dezer drie reglementen zijn saamgevat in eene tabel, die als bijlage hiernevens gaat. 1)

Deze tabel is in drie afdeelingen vergelijkenderwijze opgesteld, zoodat men daaruit kan nagaan, hoe overeenkomstige bepalingen in de verschillende gevallen zijn doorgevoerd. Het zou te lang duren, indien wij alle bepalingen wilden nagaan; slechts op enkele van het meeste gewicht wensch ik nader uwe aandacht te vestigen.

Alle drie zijn te beschouwen als eene soort van onderlinge levensverzekering-maatschappij in zoover zij zonder finantieëlen steun van buiten bestaan door gedwongen bijdragen der deelhouders en na hun dood uitkeering geven aan weduwen en weezen benevens eenige tegemoetkoming in de begrafeniskosten. Verder loopen zij zeer niteen. De bijdragen bestaan uit doorloopende en aflopende kortingen, de eerste worden geheven van tractementen en pensioenen, de laatste hebben plaats bij verhooging van bezoldiging en bij huwelijk. Ook de ongehuwden moeten bijdragen; hierin ligt op zichzelf niets onbillijks, omdat ook zij de kans hebben een huwelijk aan te gaan en eene weduwe na te laten. Dikwijls toch ziet men den verhardsten celibatair op lateren leeftijd een huwelijk aangaan en dan in den regel met eene veel jongere vrouw, zoodat er veel kans bestaat dat hierdoor eene jonge weduwe voor vele jaren ten laste van het fonds moet onderhouden worden.

De weduwen- en weezenpensioenen zijn vooraf bepaald tot een vast bedrag, afhangende van den rang, dien de overledene het laatst bekleedde. Heeft de weduwe kinderen dan ondergaat haar pensioen eenige verhooging, die echter niet van den rang van den overleden vader afhangt, hetgeen weer wel het geval is, wanneer vader en moeder zijn overleden en het pen-

1) Zie hierachter bijlage 1.

sioen direct ten voordeele der weezen komt. Door deze bepalingen is het finantieel evenwicht voor elk der fondsen gebrek-
kig, zooals wij nader zullen in het licht stellen.

Trouwens de overeenkomst houdt hiermede reeds op; de punten van verschil zijn talrijker en van meer belang.

Zoo zien wij in de eerste plaats hoe onregelmatig de contributiën zijn. Bij de landmacht worden verschillende doorlopende contributiën geheven, afhangende van de grootte der tractementen en pensioenen, van het al of niet gehuwd zijn, van de periode waarin het huwelijk is aangegaan. Bij de marine is de doorlopende contributie eene bepaalde som, die klimt met den rang, hooger is voor de gehuwden dan voor de ongehuwden, weder daalt met het gepensionneerd zijn en dan ook weer hooger is voor gehuwden dan voor ongehuwden. Hier moet ook voor elk kind beneden 10 jaar eene extra jaarlijksche contributie van f 5 betaald worden, eene bepaling die nergens anders voorkomt.

In het fonds voor de officieren van het Ned. Ind. leger wordt de gewone doorlopende contributie elk jaar bepaald door den Gouverneur-Generaal; in de laatste jaren bedroeg zij 6% van alle tractementen en pensioenen.

De aflopende contributiën vertoonen niet minder verschil, zooals uit de tabel blijkt.

Doch de grootste en meest beteekenende verschillen openbaren zich bij de grootte der pensioenen. Bij gelijkheid van rang zijn die van de marine veel kleiner dan die bij de landmacht, terwijl zij voor het Ind. leger ongeveer dubbel zoo groot zijn als die voor de landmacht. Bij de kinderpensioenen treft men hetzelfde verschijnsel aan, zoodat de marine al heel slecht is bedeed. Niettegenstaande de zeer hooge contributiën zijn hier de pensioenen zoo klein dat zij nauwelijks het onmisbare levensonderhoud kunnen genoemd worden. De weduwe van een luitenant ter zee 1^e klasse (rang van kapitein) achterblijvende met 4 kinderen ontvangt f 600.— aan pensioen zoolang deze beneden 10 jaar zijn, komen zij hier boven dan stijgt het pensioen tot f 800 om tot f 400 af te dalen, wanneer het jongste kind den 18jarigen leeftijd heeft bereikt.

Nog moet ik u wijzen op een verschil, weliswaar van minder beteekenis, maar dat toch niet zonder gewicht is. Terwijl de kinderspensionen zich bij de landmacht uitstrekken tot den 20jarigen leeftijd, is dit bij de marine tot den 18jarigen leeftijd en bij het Indische fonds voor jongens tot 18 jaar en voor meisjes tot 23 jaar; waarvoor hier zulk een uiteenlopende maatstaf is aangelegd, laat zich onmogelijk gissen.

Intusschen geldt voor het fonds der landmacht eene bepaling, die wij niet met stilzwijgen mogen voorbijgaan, al ware het alleen omdat zij reeds zooveel stof tot openbare behandeling heeft gegeven. Zij is deze: (art. 11) „eene weduwe echter, die— omdat de deelgenoot door of ten gevolge van 's Rijks dienst het leven verloor — Rijkspensioen geniet, wordt uit de Kas slechts toegekend een pensioen, gelijkstaande met de helft van het op 1 Jan. 1890 voor het hier bedoelde geval vastgestelde Rijkspensioen.”

Over deze bepaling is in „de Militaire Spectator” strijd gevoerd 1). De aanvaller is dr. Van der Stok, arts en officier van gezondheid 1^e klasse; de verdedigers zijn de heeren G. F. Van Mulken en J. M. Janssen gep. Luit.-Kolonel-Intendant. Met aandacht heb ik de stukken nagegaan en overwogen; mij op een onafhankelijk standpunt plaatsende, moet ik mij zonder aarzelen aan de zijde van den aanvaller scharen. De bepaling is eenig in hare soort; nergens, noch in binnenlandsche, noch in buitenlandsche fondsen van gelijken aard heb ik haar aangetroffen. Maar dit is niet voldoende. De bepaling acht ik in zichzelf onbillijk en een onrecht tegenover de weduwen, die in het bij art. 11 genoemde geval verkeerden. Bij de wet is vastgesteld, onder welke omstandigheden en tot welk bedrag de weduwe van een officier rijkspensioen geniet. Onafhankelijk daarvan bestaat een fonds, dat gevoed wordt door de bijdragen der deelhebbers en daarvan vooraf vastgestelde pensionen uitkeert. Nu gaat het niet aan hiervan een deel te korten omdat de weduwe uit anderen hoofde pensioen trekt. Ik geloof dat de recht-

1) Zie jaargang 1891. N°. 11 bladz. 647; N°. 12 bladz. 708 en 720 jaargang 1892 bladz. 55.

bank, aan wier nitspraak de bepaling werd onderworpen, haar zonder genade zou veroordeelen. Althans in een dergelijk geval heeft zij eenmaal nitspraak gedaan. Een persoon was omgekomen door een spoorwegongeluk. Het bestuur der onderneming betaalde schadevergoeding aan de achtergebleven weduwe. Doch de man was verzekerd bij eene verzekering-maatschappij. Deze wilde niet, althans niet geheel uitbetalen, omdat de weduwe reeds schadevergoeding van de spoorwegmaatschappij had ontvangen. De zaak werd voor de rechtbank gebracht, doch zonder eenig voorbehoud werd de verzekeringmaatschappij veroordeeld tot volle uitbetaling der verzekerde som, op grond dat het eene niets te maken had met het andere en de man bij zijn leven de premiën had voldaan om zeker te zijn van de uitkeering na zijn dood; de vergoeding van de spoorwegmaatschappij had hiermede niets te maken.

Zoo is het, naar mijne meening, ook hier. De argumenten, door de verdedigers van den maatregel aangevoerd, houden geen steek. Dat het fonds vroeger in bedenkelijken toestand verkeerde en er nu, dank zij verschillende oorzaken boven op is, doet niets ter zake. Dat het risico door oorlogsgevaar grooter is dan bij eeuwigdurenden vrede is waar, maar hierop moet bij de regeling der contributiën gerekend worden. Een fonds voor officieren, dat geene rekening houdt met de verhooging der uitkeeringen in tijden van oorlog, deugt niet en heeft geen recht van bestaan. In geen geval gaat het aan dit te verhalen op de pensioenen, die na den dood der deelhebbers uitgekeerd worden. Ook in den vorm deugt de bepaling niet, omdat zij de uitkeering afhankelijk maakt van de grootte van een pensioen, dat geheel buiten het reglement om wordt vastgesteld. Zij zet de deur open voor willekeur, die bij de bepaling van het rijkspensioen niet is te vermijden en waarvan de gevolgen door het artikel overgaan in het fonds; voldoende blijkt dit uit de mededeelingen van den Heer Janssen. Wanneer diens stelsel als waar wordt erkend, dan kan het geheele fonds veilig opgeruimd worden, dan heeft het geene waarde in de gewichtigste gevallen, die kunnen voorkomen, dat is wanneer de

officier in den krijg of ten gevolge van verwonding komt te overlijden. De moeilijkheid, hieruit voor het fonds voortspruitende is wel te overwinnen, zooals de leer der levensverzekering heeft geleerd, welke theorie door alle soliede maatschappijen wordt toegepast en ook hier te hulp kan geroepen worden, zooals wij straks nader zullen zien.

Intusschen is het een der vele teekenen van het onhoudbare van al dergelijke onderlinge fondsen, waarover wij mede nader zullen handelen. Doch onze beschouwingen over de bestaande fondsen zijn nog niet afgelopen. Met terzijdestelling van vele punten van ondergeschikt belang moeten wij nog handelen over eene gewichtige zaak: het finantiëel evenwicht der fondsen. Over de wijze, waarop het beheer wordt gevoerd, zal ik niet spreken. Over elk der fondsen staat eene commissie van officieren, die het toezicht uitoefenen. Aan hunne probiteit en ijver in het behartigen van de belangen der fondsen valt niet te twijfelen. Bij het fonds der landmacht werken de deelhebbers mede aan de verkiezing van bestuursleden, bij de andere niet, hier wordt het bestuur van regeeringswege aangewezen, zonder dat de leden eenig aandeel in de verkiezing hebben en evenmin eenigen invloed uitoefenen op de samenstelling of wijziging van het reglement.

Wat verder het finantiëel evenwicht betreft, merken wij op dat dit voor het fonds der landmacht nauwkeurig is onderzocht en vastgesteld. Tevens is in de statuten de bepaling opgenomen (art 57) dat periodiek een wetenschappelijk onderzoek naar den toestand van het fonds zal ingesteld worden. Dit is eene voortreffelijke bepaling, die het fonds voor achteruitgang en ondergang zal behoeden, slechts komt mij de periode — 10 jaren — wel wat lang voor, in zulk eene tusschenruimte kan heel wat gebeuren, dat door een onderzoek niet is te herstellen.

Wat het Ned. Ind. fonds betreft, hieromtrent is door mij in opdracht van den Minister van Koloniën een onderzoek ingesteld, dat minder gunstige uitkomsten opleverde. Daar de zaak nog hangende is, kan ik thans niet in bijzonderheden treden. In een uitgebreid verslag dat in Indische tijdschriften werd overgenomen, zijn de oorzaken van het verbroken even-

wicht en de middelen van herstel uitvoerig besproken. Ik merk thans slechts op dat de oorzaken van den ongunstigen toestand niet waren te wijten aan het beheer, maar aan ondoordachte maatregelen vanwege het gouvernement. Ware eenige jaren vroeger een grondig onderzoek naar den finantiëelen toestand ingesteld, dan zon het verbroken evenwicht bijtijds aan het licht zijn gekomen en maatregelen genomen om het te herstellen, waartoe het nu te laat is, zoodat sluiting van het bestaande fonds de eenig overgebleven weg is om uit den doolhof van moeilijkheden te geraken, een uiterste maatregel, die aan 's rijks schatkist duur zal komen te staan.

Wat het marine-fonds betreft, doet zich weer een ander geval voor. Toen de heer Dyserinck, dien ik van vroeger kende, als Minister van Marine optrad, ging ik op een goeden dag tot hem en gaf hem den raad den toestand van het Weduwen- en Weezenfonds wetenschappelijk te laten onderzoeken en het reglement op beter grondslagen te vestigen. Hij beloofde de zaak te overleggen. Doch ik vernam er niets meer van: kort na zijn aftreden las ik in de courant het bericht dat een nieuw reglement was goedgekeurd. »Zoo heeft hij toch mijn raad gevolgd" dacht ik, »en ben ik benieuwd welke de uitkomsten zijn geweest van het onderzoek." Weer begaf ik mij naar het marine-departement en werd hier verwezen naar een der leden van bestuur, die op het bureau was. Hij ontving mij zeer beleefd en gaf mij de gevraagde inlichtingen. Doch zij baarden mij slechts teleurstelling. Geen wetenschappelijk onderzoek was ingesteld, noch eenige wijziging van beteekenis in het reglement gebracht. Eene nieuwe tabel was er aan toegevoegd; zij steunde echter niet op waarnemingen ten opzichte van het fonds, maar was eenvoudig overgenomen uit het reglement voor de landmacht. Dat was gemakkelijk gedaan en veroorzaakte geene kosten. De balans kon ik vinden in het jaarboekje. Met deze magere terechtwijzing moest ik mij tevreden stellen. Ik heb toen het reglement bestudeerd en ook de balans nagegaan. Doch de uitkomsten dezer studie waren bedroevend. Hooge contributiën en lage pensioenen, daarbij eene hoogst bedenkelijke balans. De rekening sluit in ontvangsten

en uitgaven, doch voor vorming van kapitaal bleef niets over. De rente van inschrijving grootboek $2\frac{1}{2}\%$ bedroeg f 27,387.50, wijzende op een kapitaal van nominaal f 1.095.500 of reëel tegen den koers van 80% : f 876.400 en deze som vertegenwoordigt lang niet de contante waarde der reeds verleende pensioenen, die ruim f 125.000 's jaars bedragen. Hier bestaat dus een groot tekort, doch het was mij niet mogelijk uit deze gebrekkige gegevens de oorzaak daarvan op te sporen. Waarschijnlijk heeft het steeds bestaan en is nooit aangezuiverd, zoodat het gemis aan renten elk jaar moet vergoed worden uit de hooge contributiën, waardoor nooit de pensioenen kunnen opgevoerd worden tot zij evenredig zijn aan de betaalde contributiën. Het is een treurig verschijnsel, waarop met nadruk de aandacht moet gevestigd worden; ingrijpende maatregelen zijn noodig om tot beter toestand te geraken; in de eerste plaats een grondig onderzoek, vervolgens een ruim subsidie om het gebrek aan kapitaal aan te zuiveren. Hoe langer dit wordt uitgesteld, hoe moeilijker het wordt tot het telaat is en de eenige uitkomst is, dat het fonds wordt gesloten gelijk nu voor het Indische in behandeling is. Men kan toch de schade niet verhalen op de karige pensioenen der bestaande weduwen, evenmin op de deelhebbers, die hunne contributiën hebben voldaan naar de van hooger hand gegeven voorschriften!

Bij de voorgaande beschouwingen heb ik mij tot de hoofdpunten bepaald en achterwege gelaten al wat als van bijkomenden aard kan beschouwd worden. Menige bepaling in elk der drie reglementen zou anders nog stof genoeg tot bespreking aanbieden, doch met het oog op den beschikbaren tijd moet ik mij beperken.

Doch het behandelde is reeds voldoende om in te zien hoe gebrekkig en ondoelmatig de regeling is. In het algemeen genomen voldoet zij niet aan de behoefte. Dit volgt ook hieruit, dat door officieren van andere gelegenheden wordt gebruik gemaakt om in de behoefte te voorzien. Vele verzekeringen zijn door officieren bij particuliere maatschappijen gesloten. Daarenboven bestaan er zoowel hier als in onze kolonie vrijwillige vereenigingen, die tegen contributie na den dood van

een lid eene zekere som aan de betrekkingen of erven nitkeeren. Wat ik trouwens hiervan zag, is nog veel onvolkomener dan de behandelde fondsen. Zonder reserve-kapitaal worden daar nitkeeringen gedaan uit vrijwillige bijdragen; afgescheiden van het goede doel, moeten dergelijke instellingen, uit een wetenschappelijk oogpunt beschouwd, afgekeurd worden. Hier is geen sprake van finantieel evenwicht; zij leven bij den dag en zijn gerust, wanneer elk jaar inkomsten en uitgaven sluiten. Doch op den duur kan het evenwicht niet in stand blijven — dan staat teleurstelling voor de deur en menig een zal zich in stilte beklagen zooveel jaren te hebben bijgedragen zonder eenige zekerheid dat ook na zijn dood de nitkeering zal plaats hebben. „*In stilte*” zeg ik: want reeds kwam het voor, dat een lid op de meest bescheiden wijze in druk of met het gesproken woord op eene vergadering op minder gunstige verschijnselen wees en zelfs maatregelen voorstelde om tijds kwade gevolgen te keeren — met een groot woord werd hij dan bejegend en in den hoek gezet, terwijl hij den moed miste om in den strijd te volharden.

Terwijl de verzorging van weduwen en weezen zoo gebrekkig is, dat menig officier met dubbele zorg het oogenblik tegemoet ziet, waarop hij door den dood aan den kring der zijnen wordt ontrukkt, is hij toch bij zijn leven aan hooge en drukkende contributiën onderworpen. De druk begint met het oogenblik, waarop hij in dienst treedt, vergezelt hem door zijne geheele loopbaan en laat hem gepensionneerd ook niet los. Bij elke verhooging van rang of tractement doet hij zich opnieuw gelden en bij het huwelijk mengt hij een druppel aksem in den beker van geluk. Op zichzelf is dit geenszins af te keuren, hij die huwt, moet weten, welke lasten daarvan het gevolg zijn, ziet hij den toestand goed in dan zal hij zich daarover niet beklagen. Maar hij moet de zekerheid hebben dat de offers niet vruchteloos worden gebracht en de te verwachten voordeelen evenredig zijn aan de gebrachte offers. Hoe hieromtrent twijfel is ontstaan naar aanleiding van de verplichte deelneming in de genoemde fondsen, behoef ik u niet te zeggen; menig opstel in dagbladen en militaire tijdschriften kan het getuigen, terwijl de twijfel

nooit op voldoende wijze werd opgelost. En ook niet opgelost kan worden. Zelfs bij het beste der besproken fondsen — dat van de landmacht — bestaat geene evenredigheid tusschen lasten en baten voor de deelhebbers. Het groote beginsel der levensverzekering, dat de bijdragen steeds evenredig moeten zijn aan de waarde der kans op uitkeering, is bij de regeling der fondsen nit het oog verloren, zooals reeds hieruit blijkt dat de uitkeeringen niet afhangen van de contributiën maar van den rang van den overledene.

Wellicht wijst gij mij op het pensioenfonds voor burgerlijke ambtenaren, aan welks oprichting ook door mij eenig aandeel werd genomen. Ook hier is de regeling niet zuiver en het bovengenoemd beginsel niet strikt in acht genomen, maar de uitkeering hangt hier nooit samen met den rang van den overledene, wel met zijne laatste bezoldiging als ambtenaar. De contributiën gaan nooit hooger dan overeenkomt met het hoogste pensioen; het overige deel der bezoldiging is van contributie vrijgesteld. Maar de hoofdzaak is dat in het fonds bij de oprichting een aanzienlijk kapitaal (meer dan 30 millioen) is gestort, waarvan de rente het voornaamste deel der inkomsten nitmaakt. Daardoor konden de contributiën verlaagd worden tot hoogstens 5 $\frac{1}{100}$ van alle tractementen en pensioenen, tot een maximum van f 2400, zonder afloopende kortingen. Hierdoor werden alle onregelmatigheden weggenomen, want de uitkeeringen zijn nu dooreengenomen veel hooger dan ooit uit de contributiën alleen ware te verkrijgen. Dit voordeel bestaat bij geen der militaire fondsen. Zij worden niet gesteund door subsidiën van welken aard ook, tenzij de toestand zoo slecht is geworden, dat van hooger hand tusschenbeide moet gekomen worden. Het is een niterste redmiddel dat tot elken prijs moet worden voorkomen. De militaire fondsen moeten op eigen wieken drijven — maar dan is het ook een onafwijsbare eisch dat de bijdragen der deelgenooten evenredig zijn aan de waarde der te verwachten uitkeeringen. Daaraan is thans niet voldaan — hoe meer dit wordt ingezien, hoe grooter ontevredenheid over de inrichting zal ontstaan. Daar het nu geenszins mijn doel is om die ontevredenheid op te wekken zonder de middelen aan de hand te

doen om daaraan tegemoet te komen, wensch ik den weg te wijzen, die tot een beteren toestand kan leiden.

Maar voor dat wij dit terrein betreden, zullen wij ons eene uitwijking veroorloven. Wij zullen nl. nagaan hoe de zaak is geregeld in andere landen. In korte trekken zullen wij een overzicht nemen van overeenkomstige pensioenregelingen in de voornaamste staten van Europa. Zulk eene beschouwing is wel niet boeiend of aantrekkelijk, maar toch hoogst leerzaam; licht kan men voordeel trekken uit de elders opgedane ervaring en goede voorbeelden ter navolging overnemen.

Dank zij vriendschappelijke hulp, heb ik mij op de hoogte kunnen stellen van de regelingen dezer gewichtige aangelegenheid in België, Frankrijk, Engeland, het Duitsche rijk, Oostenrijk-Hongarije. Al de reglementen heb ik verkregen en hier ter tafel gebracht. Vele zijn uitvoerig, andere korter. Natuurlijk kan het thans ons doel niet zijn, die alle in bijzonderheden na te gaan. Om de zaak te vereenvoudigen, heb ik een uittreksel opgesteld van de voornaamste bepalingen, dat hierna als bijlage is toegevoegd 1) en waarvan ik u de studie zeer kan aanbevelen. Want de regelingen loopen nog al uiteen — geen twee die in de hoofdzaken overeenstemmen. Thans zal ik mij bepalen tot het doen van enkele grepen die ons iets bijzonders in de regeling doen kennen, waarvan wellicht is gebruik te maken.

In België bestaat evenals hier eene weduwen- en weezenkas onder toezicht der regeering. Eene commissie van officieren staat aan het hoofd. Ik behoef er slechts op te wijzen, dat generaal Liagre, een man even goed bekend op het gebied der zuivere wetenschap als op dat der krijgskunde — jaren lang lid en voorzitter der commissie was, om aan te toonen dat de beste krachten tot het bestuur worden geroepen. De regeling komt met de Nederlandsche vrij wel overeen, met dit voornamen onderscheid dat de pensioenen hooger en de bijdragen veel lager zijn. De doorlopende contributiën stijgen nooit boven 4 % van de bezoldiging, voor de gepensioneerden niet boven

1) Zie hierachter Bijlage II.

2 %/. Het verschil tusschen uitkeeringen en contributiën wordt door ruime subsidiën aangevuld.

In *Frankrijk* worden alle pensioenen, ook de weduwen- en weezenpensioenen uit de schatkist voldaan zonder eenige bijdrage van de officieren. Dit is voor hen buiten twijfel een groot voordeel — als schaduwzijde staat hier tegenover dat de regeling der pensioenen gebrekkig is. Want het weduwenpensioen wordt wel uitbetaald, wanneer de officier sneuvelt of sterft aan verwonding, ook wanneer hij zijn dienstdtijd heeft volbracht, maar niet wanneer hij, vóór dat zijn dienstdtijd is volbracht, op het ziekbed overlijdt. Wanneer hij ziek wordende kan bewerken dat hij eerst wordt gepensionneerd en daarna, al is het den volgenden dag, overlijdt, dan krijgt de weduwe pensioen, doch gelukt dit niet, dan blijft zij van alle ondersteuning van regeeringswege verstoken. Heeft de weduwe pensioen verkregen, dan behoudt zij het ook na hertrouwd te zijn. Kinderen krijgen eerst onderstand wanneer beide ouders overleden zijn, tot het volle bedrag van het pensioen der moeder, ook als er maar één kind is. Het duurt tot de leeftijd van 21 jaren is bereikt. Eindelijk zij nog vermeld dat het weduwenpensioen hooger is wanneer de officier in den krijg of ingevolge verwonding is overleden, dan wanneer hij na volbrachten dienstdtijd overlijdt, en dat maatregelen zijn genomen tegen huwelijken *in extremis*.

In *Engeland* zijn alle pensioenen geregeld bij rijkswetten op eene zeer samengestelde wijze, zoodat de reglementen dikke boekdeelen vullen. Ook hier worden noch voor eigen pensioenen, noch voor weduwen- en weezenpensioenen bijdragen van de officieren gevorderd.

Verder zijn de pensioenen geregeld naar den laatsten rang van den overledene, doch de weduwe ontvangt geen pensioen, wanneer het huwelijk plaats had na 60-jarigen leeftijd van den man, of minder dan 12 maanden vóór zijn overlijden of na pensionneering.

Eene bijzondere bepaling, die nergens anders wordt aange troffen is deze: dat de weduwe geen pensioen ontvangt, indien zij vermogend is, te beoordeelen naar eene vertrouwelijke

schaal op hoog bevel saamgesteld, in verband met den laatsten rang van den overleden echtgenoot.

Ook wanneer de weduwe eerst gepensionneerd, later door erfenis rijk wordt, verliest zij op gelijke wijze haar pensioen doch kan het terug krijgen, wanneer zij in minder gunstigen finantieelen toestand geraakt.

Verder hebben wij hier nog de bijzonderheid dat ook moeders en zusters van gesneuvelde officieren van staatswege onderhoud kunnen ontvangen, mits deze weduwe of ongehuwd zijn, en de officier bij zijn leven in het onderhoud der moeder of zusters voorzag.

In het *Duitsche rijk* bestaat weer eene andere regeling. Alle pensioenen zijn bij rijks wetten geregeld. Er bestaan geene fondsen maar de pensioenen worden uit de schatkist voldaan, waarin ook de bijdragen worden gestort. Die bijdragen bestaan, evenals voor de rijksambtenaren, uit eene doorlopende contributie van 3% op alle tractementen en pensioenen, doch al wat de bezoldiging meer is dan 9000 mark of het pensioen meer dan 5000 mark, is van contributie vrijgesteld. De pensioenen zijn niet hoog: het minimum is 160 mark en het maximum 1600 mark, waarbij verhooging komt voor kinderen tot hun 18^e jaar. Eene zeer nadeelige bepaling is, dat het gezamenlijke weduwen- en weezenpensioen nooit hooger kan zijn dan het pensioen dat de man zou ontvangen, indien hij voor zijn dood ware gepensionneerd. Dit is vooral nadeelig voor de lagere rangen, waar zoo dikwijls de weduwe juist in de grootste zorgen achterblijft.

De weduwenpensioenen ondergaan eene aanzienlijke vermindering, wanneer de vrouw jonger was dan de man, terwijl alle aanspraak gaat verloren, wanneer het huwelijk was gesloten met het kennelijke doel om aan de weduwe een pensioen te verzekeren.

Ook in *Oostenrijk-Hongarije* zijn de pensioenen nog niet lang geleden bij rijks wetten geregeld. Bijdragen worden van de officieren niet gevorderd. De pensioenen zijn hier hooger dan in het Duitse rijk terwijl zij met 50% worden verhoogd, wanneer de dood van den man het gevolg was van den krijgsdienst.

Het weduwepensioen gaat verloren bij hertrouwen en ook — 's lands wijs, 's lands eer — wanneer de weduwe als non in een klooster gaat, dat niet voor opvoeding of ziekenverpleging is bestemd, hetgeen ook geldt voor de vrouwelijke weezen.

Opmerking verdient nog dat hier de leeftijd tot welke weezenpensioen wordt nitgekeerd, is voor mannelijke 20 en voor vrouwelijke 18 jaren. In alle andere regelingen is óf de leeftijd gelijk, óf die voor de mannelijke weezen lager dan voor de vrouwelijke.

Hiermede is ons overzicht van de buitenlandsche regelingen afgeploopen. Heel veel licht hebben zij ons niet verschaft. In het algemeen kan worden opgemerkt dat zij minder bezwarend zijn voor den officier dan bij ons omdat nergens zulke hooge bijdragen worden gevorderd. Verder zijn zij even onvoldoende. Of er nog bijzondere fondsen met hetzelfde doel bestaan, zou ik niet kunnen zeggen. Daarmtrent heb ik geene gegevens ontvangen. Ik acht het niet waarschijnlijk omdat in de beschouwde landen de levensverzekering diep is doorgedrongen en den officieren alle gelegenheid biedt om zijn leven te verzekeren. Het meest is dit het geval in Oostenrijk-Hongarije en toch heeft hier de regeering de levensverzekering-maatschappijen, die onder streng toezicht staan, aangeschreven om maatregelen te nemen voor de verzekering tegen oorlogsgevaar. Reeds hebben de meeste maatschappijen, die in Oostenrijk werken, dergelijke maatregelen genomen, die neerkomen op eene extra-premie voor verhoogd risico.

Wanneer wij nu naar ons land terugkeeren en vragen wat hebben wij hieruit geleerd? dan blijkt, dat wij niet veel wil van de reis hebben. De toestanden zijn zoo verschillend, dat wat past voor het eene land niet kan gebruikt worden in het andere. Of de regeering zou te bewegen zijn meer dan tot dusver aan de weduwepensioenen der officieren bij te dragen meen ik te moeten betwijfelen. Zelfs eene vergelijking met het burgerlijk pensioenfonds gaat niet op. Want in de eerste plaats moeten de ambtenaren aanzienlijke stortingen verrichten voor eigen pensioen, waarvan de officieren geheel zijn vrijgesteld. En vervolgens is het aanzienlijk kapitaal, bij de oprichting ge-

stort in het weduwenfonds, afkomstig van de bijdragen der vroegere ambtenaren sedert 1845, zoodat dit aan het rijk niets heeft gekost en het fonds ook verder zonder regeeringssteun op eigen wicken moet drijven.

Naar ik meen, zullen wij ons derhalve op het veiligste standpunt stellen, dat van de regeering niets meer is te wachten dan thans bij de wet van 1851 (later gewijzigd) is verleend en de verzorging van weduwen en weezen verder aan de officieren zelven blijft overgelaten. Dan rijst de vraag of de tegenwoordige organisatie voldoet aan de behoefte. Dat wij hierop een krachtig „neen” laten hooren, ligt na het besprokene voor de hand. En zoo verder redeneerende komen wij tot het hart der quaestie; welke verbeteringen kunnen aangebracht worden? Deze vraag is niet zoo gemakkelijk te beantwoorden en eischt grondig overleg.

Het eerste hoofdbezwaar tegen de bestaande organisatie betreft den dwang op alle officieren zonder onderscheid uitgeoefend om daaraan deel te nemen; bij de landmacht kunnen de leden nog einigen invloed uitoefenen op de keuze van het bestuur en daardoor op de wijze van beheer; bij de andere fondsen zijn zij van elken invloed verstoken en moeten zich blindelings onderwerpen aan alle bepalingen, onverschillig of zij ten voordeele of ten nadeele van het doel der instelling strekken. De contributiën worden afgehouden van de tractementen, een protest hiertegen zou niets baten.

Het andere hoofdbezwaar betreft de ongelijkmatigheid in de regeling voor de verschillende diensten. Dat de officieren zelven verschillende bezoldiging ontvangen naar mate zij in ons land, bij de zeemacht of bij het Indische leger dienen, ik zal de laatste zijn om hierop eenige aanmerking te maken, maar dat dit verschil onafhankelijk van den rang blijft voortbestaan voor de weduwen, laat zich moeielijk verdedigen. Mij op een onbevooroordeeld standpunt plaatsende, zie ik niet in waarom de weduwe van een kapitein bij de zeemacht minder onderhoud ontvangt dan de weduwe van een kapitein bij de landmacht en deze weer veel minder dan de weduwe van een kapitein, die in het Ned. Ind. leger heeft gediend. Wanneer toch de man is overleden, blijven de weduwen (*caeteris paribus*) onder

gelijke omstandigheden achter. Bijna zonder uitzondering vestigen zij zich in het moederland en zoeken eene plaats, die voor de opvoeding der kinderen of voor eigen levensgenot naar de beschikbare middelen de meeste voordeelen aanbiedt. Dan houdt alle onderscheid op 'en gaan allen onder gelijke zorgen voor het levensonderhoud en de opvoeding der kinderen gebukt.

Niet alleen openbaart zich nu het verschil in het pensioen der weduwe, maar niet minder in de toelage voor de kinderen en zelfs in den leeftijd tot welken eenige ondersteuning wordt verleend; in alle opzichten is de marine het minst bedeeid daar alle ondersteuning ophoudt voor een kind dat den 18jarigen leeftijd heeft bereikt. Bij de landmacht gaat dit tot 20 jaar en bij het Ned. Ind. leger voor meisjes tot het 23^e jaar. Eenmaal met dit onderwerp bezig zijnde, ga ik verder en vraag: waarom moet de weduwe van een officier, die gesneuveld is of gestorven ingevolge een in den dienst overkomen ongeluk hooger pensioen hebben dan de weduwe van een officier, die ten gevolge eener ziekte of van een ongeval, buiten den dienst ondervonden, is overleden? Voor de weduwe, die achterblijft, is dit toch geheel hetzelfde. Hare zorg is niet grooter of kleiner omdat het eene of andere geval haar van den echtgenoot heeft beroofd. Wanneer het eerste zich voordoet, geeft de staat pensioen en komt er een pensioen uit het fonds bij, doch in het tweede moet de weduwe zich alleen met het pensioen uit het fonds tevreden stellen. Vroeger was dit bij de rijksambtenaren ook het geval. Wanneer een ambtenaar in de uitoefening van zijn dienst een ongeluk overkwam, kreeg de weduwe van den staat pensioen, in alle andere gevallen niet. Hierbij deden zich zonderlinge gevallen voor, zooals bij het onderzoek der pensioenszaak aan het licht kwam. Zoo herinner ik mij het geval van een postbode, die bij ijsgang eene woning niet kon bereiken om een brief te bezorgen. Hij bedacht in zijn dienstijver dat wanneer hij over een hek klom en een droog stuk weiland overtrok, hij de woning kon bereiken. Maar hij struikelt bij het overklimmen, valt en breekt den nek.

Is dat een ongeval in de uitoefening van den dienst overkomen? Iedereen zal antwoorden ja, doch de regering zei:

neen. De man behoefde den brief niet te bezorgen, hij had kunnen terugkeeren dan ware hem geen ongeval overkomen; derhalve: de weduwe krijgt geen pensioen. Gelukkig zijn al dergelijke ongerechtigheden ter zijde gesteld door de nieuwe pensioenregeling, waarbij de wijze, waarop de ambtenaar om het leven kwam, in het geheel niet meer in aanmerking wordt genomen. Mij komt dit onder alle omstandigheden de beste, de eenige rechtvaardige regeling voor, die alle willekeur huitsluit. Zoo zou ik ook voor officieren eene regeling verkiezen, waarbij het weduwenpensioen en de ondersteuning van weezen onafhankelijk blijft van de wijze, waarop de echtgenoot en vader om het leven kwam.

Bij eene rechtvaardige regeling moet de ondersteuning van weduwen en weezen onafhankelijk zijn van de wijze, waarop de echtgenoot den dood vond, onafhankelijk van het wapen waarbij hij heeft gediend, van de plaats waar hij is omgekomen, maar afhankelijk van de behoefte en vooral van de opofferingen, die de man zich gedurende zijn leven heeft getroost om in het lot zijner na te laten betrekkingen te voorzien.

Hoe is dit doel te bereiken?

Eene gedeeltelijke beantwoording der vraag is te vinden in twee merkwaardige opstellen in het Algemeen Handelsblad van 8 en 9 Maart 1892. Zij zijn ondertekend *Nautilus*, een mij onbekend pseudonym, doch blijkbaar eene autoriteit in marine-zaken. De in die opstellen voorkomende berekeningen zijn niet juist, omdat de kansherekening verkeerd is toegepast maar dit neemt niets weg van de juistheid der conclusie. Hij toont toch aan dat bij het marinefonds de contributiën veel te hoog zijn in verhouding tot de pensioenen, zoodat de marine-officier voor gelijke offers hooger pensioenen kan verkrijgen bij eene particuliere maatschappij, zooals die van Eigen Hulp, dus hetzelfde wat wij hiervoor reeds hebben opgemerkt. Zijne conclusie komt op het volgende neer:

„De vraag rijst op welke wijze in den ziekelijken toestand „van het fonds genezing is aan te brengen, en wij moeten „erkennen, dat die vraag gemakkelijker te stellen is dan te „beantwoorden.

„Eenmaal verkregen rechten kunnen niet op zijde gezet worden en de tegenwoordige deelgenooten moeten dus hunne „aanspraken blijven behouden.

„Wij zouden daarom wenschen, dat de Staat de verplichtingen van het fonds in den tegenwoordigen toestand overnam „en de later te benoemen en aan te stellen officieren van de „deelneming ontsloeg, m. a. w. het geheele fonds te doen uitsterven. De meeste levensverzekering-maatschappijen stellen „onder verschillenden vorm gelegenheid open voor na te laten „betrekkingen, zoowel van gehuwden als van ongehuwden te „zorgen, en zooals wij zagen, tegen geringer bedrag aan „premie.”

Opheffing derhalve van het fonds en vrijheid voor den officier, om zich het leven te verzekeren, waar en op de wijze, die hem goeddunkt. Indien de raad van Nautilus goed is, kan hij ook op de andere fondsen toegepast worden. Wel is bij het fonds der landmacht de verhouding tusschen de bijdragen en de pensioenen beter dan bij het marine-fonds, maar nog altijd niet voordeliger dan bij de particuliere verzekering. En wat het fonds voor het Ned. Ind. leger betreft, is reeds voorgesteld tot de sluiting van het bestaande fonds over te gaan, omdat het groot tekort aan kapitaal onmogelijk door de bestaande deelgenooten kan gedragen worden en evenmin mag worden gelegd op de schouders der nieuwe.

In zoover komt het advies van Nautilus met het mijne overeen, doch het andere deel mag wel eerst nader worden onderzocht.

Sluiting derhalve van de bestaande fondsen voor verdere deelneming en vrijheid voor den officier om zijn leven te verzekeren bij eene particuliere maatschappij. Voorzeker, in dit advies is veel, dat toelacht. Ik geloof niet, dat vele officieren over de sluiting der bestaande fondsen rouwig zouden zijn, maar zich veeleer zouden verheugen van den knellenden band te zijn ontslagen. Voor volledige vrijheid pleiten ook hier vele redenen. In vroegere jaren, toen de hier behandelde fondsen werden opgericht, was de toestand geheel anders. Toen was de particuliere levensverzekering nog in den dop, eene enkele maatschappij werkte in ons land op bescheiden voet, tegen zeer hooge premiën,

zoodat de deelneming uiterst gering was. Onder die omstandigheden voldeed de oprichting van weduwen- en weezenfondsen aan eene bepaalde en dringende behoefte. Doch dat kan nu niet meer beweerd worden. Het goed begrip der levensverzekering is in alle kringen doorgedrongen, de plicht wordt een ieder voorgehouden; de theorie heeft zich ontwikkeld gevestigd op vaste grondslagen, waaraan mannen als onze de Wit en Christiaan Huygens hebben meegewerkt. Vele maatschappijen zijn verzezen, die een ieder in de gelegenheid stellen zijn leven te verzekeren op de wijze, die hij verkiest. Het vertrouwen in deze maatschappijen berust op de degelijkheid der besturen en de groote kapitalen die tot waarborg der aangegane overeenkomsten strekken. De concurrentie houdt een waakzaam oog op hare handelingen, tot nu toe is geene enkele binnenlandsche maatschappij aan hare verplichtingen te kort geschoten; het zoo dikwijls aangehaalde voorbeeld van Te Winkel en Rietveld betrof een weduwenfonds, waartegen van regeeringswege uitdrukkelijk was gewaarschuwd. Dit geval is reeds dertig jaren geleden, daarna heeft zich geen tweede voorgedaan. Bij de ruime keuze, die zich tegenwoordig aanbiedt, kan een ieder zich wenden tot de maatschappij, die hem het beste voorkomt en de meeste voordeelen aanbiedt.

Waar dus vroeger de oprichting van weduwen- en weezenfondsen het voldoen aan eene dringende behoefte kon genoemd worden, geldt dit thans niet meer en worden zij vrijwel overbodig.

Het groote voordeel dat de levensverzekering-maatschappijen boven de fondsen aanbieden, is de volstreckte vrijheid van den deelhebber om zijn leven al of niet te verzekeren en dan op de wijze, die hem naar zijne omstandigheden het beste lijkt. Slechts zeer weinige hebben in het geheel geen behoeften aan de levensverzekering; het zijn zij met wier leven geen geldelijk verlies gepaard gaat, dat invloed heeft op het onderhoud van het gezin. Slechts enkelen bezitten zooveel fortuin, dat ook na den dood van den man in alle geldelijke behoeften van het gezin kan worden voldaan, hetzij het vermogen komt van de zijde van den man of van die der vrouw. Ook in die zeldzame

gevallen kan de levensverzekering nog goede diensten bewijzen, doch daarbij wil ik thans niet stilstaan. Liever wend ik mij tot die gevallen, welke den doorloopenden regel uitmaken, dat met den dood van den man, het onderhoud van het gezin geheel of grootendeels verdwijnt — zoodat zich bij de droefheid paart de geldelijke zorg voor opvoeding van jonge kinderen, voor het levensonderhoud der weduwe. Hierin bijtijds te voorzien, is de plicht van elken echtgenoot en vader.

Intusschen zijn de gevallen zeer verschillend, de behoeften loopen uiteen en daaromde moet de verzorging rekening houden. In de meeste gevallen zal de gewone levensverzekering de beste diensten bewijzen, dat is de uitkeering van een vooraf bepaald kapitaal bij overlijden, waarbij men nog kan bedingen dat de jaarlijksche premie-betaling eindigt met den dood of bij het bereiken van een zekeren leeftijd; ook dat de verzekerde som op dien leeftijd of bij vroegeren dood wordt uitgekeerd. Blijkens de verslagen der levensverzekering-maatschappijen worden deze vormen verreweg het meeste verkozen, omdat zij het beste in de behoeften van het gezin voorzien. Zulk een kapitaal toch kan altijd omgezet worden in lijfrenten op het hoofd der vrouw of van kinderen tot hunne meerderjarigheid of van andere personen, die men wenscht te verzorgen.

De verzorging kan echter ook op andere wijze geschieden. Men kan terstond een weduwe-pensioen bedingen, dat bij gelijke premie hooger is dan de lijfrente der verzekerde som, maar verloren gaat, wanneer de vrouw eer sterft dan de man. Evenzoo kan men opvoedings- en uitzetverzekeringen sluiten; in het eene geval wordt na den dood van den vader eene jaarlijksche uitkeering aan de kinderen gedaan tot zij een bepaalden leeftijd hebben bereikt; in het andere wordt eene som uitgekeerd, wanneer het kind, zoon of dochter, een vooraf bepaalden leeftijd heeft bereikt, terwijl in al deze gevallen de premie-betaling eindigt met den dood des vaders.

Ziedaar enkele voorbeelden van de uiteenlopende manieren waarop het leven kan verzekerd worden; neemt een tariefboekje van eene groote maatschappij, en gij staat verbaasd van de verscheidenheid, die daarin is tentoongespreid. Deze groote

voordeelen worden gemist bij alle fondsen, die slechts op ééne wijze verzekeren, die soms doeltreffend, in vele gevallen in het geheel niet met de behoefte overeenstemt.

Ons volk is vrijheidlievend vooral in zijne particuliere aangelegenheden, ik twijfel er niet aan of dit gevoel is onder officieren even sterk als onder de burgers; ook zij zullen meer waarde hechten aan vrijwillige offers, gebracht in het belang van het gezin, dan aan contributiën, die hun worden afgedwongen.

Tegen het verzekeren bij particuliere maatschappijen wordt in den regel het bezwaar geopperd, dat dit zoo duur is. „De premiën,” zegt men dan, „zijn zoodanig verhoogd, dat daaruit grove winsten worden gemaakt, die aan aandeelhouders, bestuurders en beampten ten goede komen.” Gaat men dit echter na in de balans en verslagen der maatschappijen, dan blijkt dat de klacht erg overdreven is. Vroeger moge dit het geval zijn geweest, de toenemende concurrentie veroorzaakt dat de tarieven steeds worden verlaagd en daardoor de winsten kleiner worden. De aandeelhouders der nieuwere maatschappijen moeten zich met een matig dividend tevreden stellen, terwijl het gebruik is geworden om een groot deel der winst in een of anderen vorm aan de aandeelhouders terug te geven. De eene maatschappij geeft 50 $\frac{1}{100}$ der winst terug, de andere 75 $\frac{1}{100}$ en eene derde zelfs 95 $\frac{1}{100}$. Nu is het duidelijk dat dit verschil niets hoegenaamd beteekent, omdat alles afhangt van hetgeen door de maatschappij als winst wordt berekend. Wel beschouwd is het niets anders dan teruggaaf van een deel der betaalde premiën, omdat deze premiën te hoog waren. Daarom ligt er in die zoogenaamde uitkeering van winst aan de verzekerden altijd iets onbillijks; zij komt toch ten goede aan de overlevenden, maar de overledenen krijgen niets terug en zij hebben toch evengoed de hooge premiën betaald. Zoo is zij ten slotte niets anders dan eene veiligheidsklep voor maatschappijen die met onvoldoend kapitaal werken en dus hare zekerheid moeten zoeken in hooge premiën, waarvan zij dan later weer wat teruggeven. Doch ik wil thans dit gewichtige punt niet nader uitwerken.

Want het argument van de opvoering der premiën wegens hooge winsten en kosten verliest voor het onderwerp, dat wij heden avond behandelen alle kracht. Wanneer men nauwlettend bij alle drie de genoemde fondsen de contributiën vergelijkt met de pensioenen, dan blijkt dat de deelhouders bij eene particuliere maatschappij evengoed of beter terecht kunnen komen dan bij een der fondsen. Voor het marine-fonds heb ik dit reeds aangetoond, voor het Indische fonds heb ik dit in mijn rapport uiteengezet. Het fonds voor de landmacht is in dit opzicht billijker, maar goedkooper dan de particuliere verzekering is het niet. Toch zijn de kosten dezer fondsen niet hoog te noemen, terwijl van uitkeering van winst aan bestuurders of verzekerden in het geheel geen sprake is. Waar moeten wij dan de oorzaak van dit zonderlinge verschijnsel zoeken?

Een deel der verklaring moet in de geschiedenis der fondsen gezocht worden. Blijkbaar hebben de fondsen steeds aan tekorten gesukkeld, zoodat het noodige kapitaal niet werd geformeerd. Wat bij eene goede regeling aan rente van het kapitaal wordt ontrangen, moest hier door de contributiën worden goedgemaakt, waardoor deze hooger moesten gesteld worden dan onder normale omstandigheden noodig was.

Een ander deel ligt meer voor de hand. Door de goedkoope inrichting mist het bestuur de noodige krachten om de zaak op voordeelige wijze te behandelen. Het is zeer gemakkelijk te bepalen dat de kapitalen worden ingeschreven op een der grootboeken W. S., maar hiermede wordt geene voordeelige geldbelegging verkregen. De rente overtreft nauwelijks 3 %, terwijl bij kennis van finantieele zaken de rente-standaard nog zeer goed op $3\frac{1}{2}$ à 4 % kan gesteld worden, zonder aan de soliditeit te kort te doen. Het is toch eene dwaling te meenen dat alleen door inschrijving op het grootboek soliede belegging wordt verkregen. Zoo is thans de koers dezer fondsen zoo hoog, dat bij de minste verstoring van den Europeeschen vrede of andere beroeringen de prijs aanmerkelijk daalt, waardoor verliezen in de waarde ontstaan, grooter dan bij andere wijzen van belegging.

Het bestuur der fondsen berust in betrouwbare handen, maar deskundigen in het vak van levensverzekering worden daar-

onder niet aangetroffen. Derhalve kunnen door de bestaren geene wetenschappelijke balansen worden opgesteld, noch de gang van zaken behoorlijk gecontroleerd. Men acht dit niet noodig, maar die zorgeloosheid is duur te staan gekomen. Ware het Ind. fonds een tiental jaren geleden op wetenschappelijke wijze onderzocht, dan had men het door goede maatregelen voor den ondergang kunnen bewaren, die thans onvermijdelijk is geworden. Het marine-fonds volgt denzelfden weg, zoodat het einde gemakkelijk is te voorspellen. Het fonds voor de landmacht is wetenschappelijk onderzocht, de uitkomst was eene aanzienlijke verhooging van lasten.

Zoo is in het algemeen genomen ook hier : goedkoop, duurkoop. Die zich beroemt in een goedkoop fonds te zijn verzekerd, dat geene kosten maakt en op een zuinigje wordt beheerd, toont daarmede tegelijk het weinig vertrouwbare zijner verzekering aan.

Derhalve kan het argument der kosten gerust terzijde gesteld worden. Goedkoope administratie is geen waarborg tegen hooge premien en noch minder een bewijs van verstandig beheer. Zoo blijft geen enkel argument voor het zelfstandig bestaan van onderlinge verzekeringsfondsen over; alleen wanneer zij gesubsidiëerd worden, zooals bij het weduwenfonds voor de burgerlijke ambtenaren, geven zij voordeel aan de deelhebbers. En nog acht ik het zeer twijfelachtig of hier wel verstandig is gehandeld met de oprichting van een zelfstandig fonds, waarvan nu reeds de gang tot geheel verkeerde oordeelvellingen leidt. Het had hier zeer goed gemist kunnen worden. Zooals het nu is ingericht, doet het den dienst van de groote meren in Zwitserland, die de wateren der bergstroomen opvangen en bewaren om ze daarna een meer regelmatigen loop te geven.

Hiermede meen ik de stelling te hebben bewezen, dat in het belang der officieren zou zijn de opheffing van alle bestaande weduwen- en weezenfondsen met de vrijheid om zich het leven te verzekeren, waar en op welke wijze zij verkiezen.

En toch moet ik hierop terugkomen en een anderen voorslag doen. Want wat zouden de gevolgen zijn? Ik twijfel niet of vele officieren zouden van die vrijheid gebruik maken om de contributiën, die zij nu betalen voor het genoemde doel te

besteden, maar hoevelen zouden hierin nalatig blijven? Wanneer ik naga, hoeveel zorgeloosheid heerscht ook in de meest ontwikkelde kringen, hoevelen verzuimen van het middel gebruik te maken om de toekomst hunner betrekkingen te verzekeren of daarmede wachten tot het te laat is, dan vrees ik dat hier hetzelfde ware te wachten. In dat geval ware het middel erger dan de kwaal. Want daaromtrent behoeven wij ons geene illusie te maken; bij geheele vrijheid zouden velen doen wat van hen werd verwacht, maar velen zouden beloven en niet doen, anderen noch beloven noch doen. En wanneer dan officieren sterven en hunne betrekkingen onverzorgd achterlaten, zoo zouden de kameraden weer opgeroepen worden om in den dringenden nood te voorzien. Zij, die zelven zich alle opofferingen hebben getroost om in het lot hunner betrekkingen te voorzien zouden daarenboven den last moeten dragen om ook bij te dragen voor hen, die in dien plicht waren te kort geschoten. Dit nu kan onmogelijk verlangd worden. Al voorzag de staat in het onderhoud der gezinnen, die door den krijg of de direkte gevolgen van den dienst van echtgenoot en vader werden beroofd, dan zouden nog vele gezinnen onverzorgd achterblijven. Kan de weduwe er aansprakelijk voor gesteld worden, dat de man niet in den krijg maar op het ziekbed is gestorven, of dat hij verzuimd heeft den plicht der verzekering te vervullen?

Zoo zouden tal van moeilijkheden rijzen, die alleen zijn te voorkomen door den dwang tot verzekering te behouden. Maar de staat kan den officier evenmin als den burger tot individuele verzekering noodzaken, zonder de verantwoordelijkheid ten opzichte van den verzekeraar op zich te nemen. Want nemen wij eens aan, dat de staat den officier noodzaakt tot het aangaan eener verzekering op zijn leven, maar hem vrijlaat in de keuze der maatschappij, dan zou hij moeten beoordeelen of die maatschappij soliede is en anders den officier waarschuwen. Meer nog: hij zou moeten waken dat de maatschappij ook soliede bleef en daardoor de verantwoordelijkheid op zich nemen. Dit kan van den staat niet gevergd worden. Thans hebben wij geene wet op de levensverzekering; van vele zijden wordt op

de indiening aangedrongen, maar zelfs wanneer zulk eene wet is tot stand gekomen, kan de staat zich niet voor de soliditeit verantwoordelijk stellen; hoogstens kan zij eenige maatregelen nemen, waardoor die soliditeit door ieder belangstellende wordt gecontroleerd. Maatregelen, zooals in Oostenrijk en Italië zijn genomen, die de maatschappijen zeer binden, zijn in strijd met den geest van ons land. Wij zouden ons aansluiten bij de Engelsche wetgeving, die volkomen vrijheid laat en alleen tot openbaarmaking verplicht. Trouwens de beste bepalingen kunnen niet verhinderen, dat maatschappijen ten onder gaan, zooals reeds herhaaldelijk in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika is gebleken. Waar derhalve de staat verplicht tot levensverzekering, moet hij zelf de gelegenheid openstellen om dien plicht na te komen. Dit heeft hij gedaan voor de burgerlijke ambtenaren, dit moet hij dan ook doen voor de officieren. Zoo blijkt dus de noodzakelijkheid tot wederinstelling van een fonds voor levensverzekering van officieren met gedwongen deelneming voor allen. Keeren wij aldus tot ons uitgangspunt terug en zien de fondsen in eere hersteld, er is zulk een groot onderscheid tusschen de bestaande fondsen en het fonds dat op nieuwe grondslagen zou worden gevestigd, dat een geheele omkeer daarvan het gevolg zou zijn. Het nieuwe fonds zou toch de bezwaren, aan de bestaande fondsen verbonden, moeten ter zijde stellen en alle voordeelen der vrije levensverzekering in zich vereenigen. Hoe dat kan geschieden, wensch ik thans nog in korte trekken niteen te zetten.

Op den voorgrond staat de gedwongen deelneming van alle officieren, van het oogenblik dat zij dien rang verkrijgen tot zij den dienst door den dood of ontslag verlaten. Dit is eene voorwaarde, waarvan geen afstand kan worden gedaan. Want laat men de deelneming vrij dan verliest het fonds de goede en behoudt de slechte kansen. De vrije levensverzekering zou zich meester maken van alle gunstige kansen; de minder gunstige, die door de levensverzekering worden geweigerd of alleen tegen verhoogde premie aangenomen, bleven over voor het fonds en daarop is geen evenwicht te bouwen. Het moet alle kansen, de goede en minder goede in zich ver-

eenigen en dit is alleen mogelijk door gedwongen deelneming.

Verder moet het één fonds zijn voor alle officieren, onverschillig of zij bij het leger hier te lande, in Indië of bij de zeemacht dienen. Voor de afscheiding zie ik geene enkele reden, terwijl de vereeniging vele voordeelen aanbiedt. Dan wordt het aantal deelhebbers groot genoeg om de levens- en sterftekansen toe te passen. Indien ik mij niet bedrieg, bedraagt het aantal officieren in actieven dienst, nonactief en gepensionneerd te zamen minstens een 5000-tal; en dit is een behoorlijk aantal om daarop eene dengdelijke berekening te bouwen. Dan kunnen ook de voorwaarden voor allen gelijk gemaakt worden, zoodat alle weduwen en weezen, onder overigens gelijke omstandigheden, ook gelijke rechten doen gelden. Op grond van de voorafgaande beschouwingen zou ik geen onderscheid willen zien in de weduwenverzorging naar het wapen van den overleden echtgenoot, noch naar de wijze waarop hij is omgekomen, noch naar den rang. Het onderscheid kan alleen berusten op de offering, die de man zich heeft getroost om in het lot der zijnen te voorzien. Nu staan niet alle levenskansen gelijk. Reeds is gebleken dat de dienst in Indië veel zwaarder is dan hier te lande; omtrent den dienst bij de zeemacht is mij niets bekend; hieromtrent schijnt nog nooit een grondig onderzoek te hebben plaats gehad. De te bepalen premien zullen derhalve af moeten hangen van de verhoogde sterftekans, maar hieraan kan gemakkelijk worden te gemoet gekomen want de, door aan den dienst verbonden gevaren, verhoogde sterftekans brengt noodzakelijk met zich verhooging van bezoldiging. Is deze goed geregeld dan blijft de evenredigheid bestaan en is de verhooging van premie voor extra-risico evenredig aan de verhoogde bezoldiging; dit kan dus na grondig onderzoek geen overwegend bezwaar opleveren. Ook de ongehuwden moeten betalen, al zweren zij bij hunne indiensttreding nimmer te zullen huwen. Want zulke eeden hebben niets te beteekenen en ook geene verbindende kracht. Ook de gepensionneerden moeten tot het eind van hun leven deelgenoot blijven. Nog onlangs kwam mij een geval ter oore, waaruit blijkt hoe noodig dat is. Een zee-officier was ongehuwd gebleven, hij werd gepensionneerd

en bedankte toen voor verdere deelgenootschap aan het fonds. Kort daarna ontwaakt de lust tot het huwelijk en hij trouwt. Doch nu blijft hij van alle deelgenootschap in het pensioenfonds verstoken, hoewel hij gedurende zijn geheelen diensttijd daarin heeft bijgedragen. Dergelijke onbillijkheden komen thans meer voor. Zoo moeten alle officieren van het Ned. Indische leger bijdragen, maar pensioen wordt alleen uitgekeerd aan weduwen en *wettige* kinderen. Gewettigde kinderen, die in Indië ook bij officieren veel voorkomen, zijn van allen onderstand verstoken, hoewel de vader gedurende zijn geheelen diensttijd heeft gecontribueerd. Op die onbillijkheid heb ik in mijn rapport met nadruk gewezen en op wijziging der bepaling aangedrongen.

Tegenover de vaste contributiën, die thans worden geheven, stel ik in het nieuwe fonds vóór: minimum-bijdragen in den vorm eener evenredige heffing van alle tractementen en pensioenen. Vervolgens bij elk huwelijk eene extra aflopende huwelijkscontributie afhangende van den leeftijd van den man en van het verschil in leeftijd tusschen man en vrouw, naar de sterftetafels berekend. Maar behalve deze minimum-contributiën bestaat de vrijheid voor de deelhebbers om elk jaar zoo veel bij te storten als ieder verkiest om daardoor de uitkeering bij overlijden te verhoogen. Slechts zou hierbij een hernieuwd gezondheidsonderzoek omnisbaar zijn.

Wat de uitkeeringen betreft, worden alle berekend naar de stortingen als eene som in eens bij overlijden uit te betalen, die geheel of gedeeltelijk is om te zetten in lijfrente op het hoofd der vrouw of tijdelijke lijfrente tot bepaalden leeftijd op het hoofd der kinderen. Daarmede wordt in alle deelen de billijkheid betracht. Een ieder heeft zijne nalatenschap evenredig aan de betaalde bijdragen en kan daarover bij testament beschikken. De sommen in eens, die thans bij overlijden door de verschillende fondsen worden uitbetaald, zijn geheel onvoldoende. Daarnit kunnen niet eens de begrafeniskosten bestreden worden, zoodat voor dekking van schulden, tegemoetkoming aan de dure tijden voor en na het overlijden niets beschikbaar blijft. Nu is gebleken, hoezeer de officier op eene dergelijke

uitkeering is gesteld. De gebrekkig georganiseerde fondsen, waarvan wij hiervoor reeds spraken, leveren het bewijs. Nog onlangs ontving ik uit Indië gedrukte opstellen hierover handelende. Zij zijn geschreven door den Heer H. Kotting, 1e Luitenant-Adjutant te Weltevreden. 1) De gebrekkige inrichting van de officiersvereeniging tot onderlinge ondersteuning van nagelaten betrekkingen wordt daarin blootgelegd en aangedrongen op opheffing en samensmelting met het nieuw op te richten weduwenfonds. In hoofdzaak komt dit voorstel met het mijne overeen, slechts wensch ik nog meerdere vrijheid te laten in de bestemming der nalatenschap. Het komt mij voor dat juist dit op den meesten prijs zal worden gesteld. Dan kunnen weduwnaars met volwassen kinderen zich niet meer beklagen dat zij hun leven lang voor niets hebben gestort. De officier op jengdigen leeftijd ongehuwd overlijdend heeft eene nalatenschap, die maakt dat zijne nagedachtenis ook uit een geldelijk oogpunt onbesmet blijft. De gepensionneerde blijft betalen en behoudt zijne aanspraken. Wil hij nog huwen dan is het lot der vrouw ook na zijn overlijden verzekerd; overlijdt hij als weduwnaar met volwassen kinderen dan heeft hij een nalatenschap waarover hij ten voordeele van deze of ook van andere betrekkingen bij testament kan beschikken. Aldus behoeft niemand zich te beklagen over de gebrachte offers en zijn alle onbillijkheden weggenomen. Daar het volstrekt bedrag der contributie toeneemt met de bezoldiging dus ook met de verhooging van rang, zal de uitkeering hiermede toenemen doch volgens een billijken maatstaf, die alle willekeur buitensluit.

De offers, die bij zulk eene organisatie van het fonds, van de deelhebbers zullen gevorderd worden, zijn zeker niet geringer dan die thans zijn voorgeschreven. Het is nog niet de tijd, om dit punt door cijfers uitvoerig toe te lichten, het is van later zorg, wanneer de grondslagen eenmaal zijn vastgesteld.

De te betalen contributiën zullen overeenstemmen met de tariefpremiën der groote maatschappijen en daarvan niet noemenswaard afwijken. Behoorlijke verzorging van na te laten betrek-

1) Zie Indisch Militair Tijdschrift voor 1892 bladz. 917 en volgende.

kingen kan niet beneden eene doorloopende storting van 8 à 10 procent der inkomsten verkregen worden. Doch de officier heeft dit boven den ambtenaar voor, dat hij geene storting voor eigen pensioen heeft te doen, terwijl het tractement van den ambtenaar hiervoor eene aanzienlijke reductie ondergaat.

Het verzekeren van een weduwenpensioen is de goedkoopste vorm, maar wordt bij vrije verzekering het minst verkozen; slechts waar verplichte verzekering bestaat, gepaard aan subsidie in een of anderen vorm, — zooals bij het rijksfonds voor burgerlijke ambtenaren, bij predikanten en provinciale onderwijzersfondsen — staat het weduwenpensioen op den voorgrond.

Dit heeft nog een ander principiëel bezwaar. Want bij al die weduwenfondsen wordt een pensioen verzekerd aan personen die men bij het aangaan der verzekering nog volstrekt niet kent. Zoo wordt de ongehuwde gedwongen tot het verzekeren eener vrouw, die hij nog niet heeft en ook de gehuwde verkeert in hetzelfde geval. Want de vrouw kan overlijden waardoor het wed. pensioen verloren gaat, maar de man hertrouwt en hiermede keert de aanspraak op weduwenpensioen terug, doch onder geheel andere omstandigheden. Uit deze onbepaaldheid vloeien vele ongeregeligheden voort. Zij veroorzaakt dat niet zelden ouderen van dagen een huwelijk sluiten voornamelijk met het oog op het weduwenpensioen. Van dergelijke huwelijken in extremis ziju ook hier vele voorbeelden aan te wijzen. Het misbruik vervalt geheel, wanneer het fonds wordt ingericht als eene levensverzekering-maatschappij, waarbij alleen contracten worden gesloten op het leven van bepaald aangewezen personen naar den ouderdom. Daarbij blijft de levensverzekering bestaan ook wanneer de vrouw overlijdt en kan door den man op een anders hoofd worden overgebracht, hetzij op eene volgende echtgenoot, of op zijne kinderen, onafhankelijk van hun leeftijd of op anderen, wie hij zijne erfenis wil nalaten. Elke reden voor een huwelijk in extremis komt hierdoor te vervallen.

Thans komen wij tot de vraag, welke rol het rijk bij het nieuwe fonds moet vervullen. Het antwoord kan niet twijfelachtig zijn. In de eerste plaats moet het fonds onttrokken

worden aan de departementen van oorlog, marine, koloniën die thans een soort van toezicht uitoefenen. Dat toezicht heeft weinig te beteekenen en is volstrekt geen waarborg voor richtig beheer. Het moet overgaan naar deskundigen, die in staat zijn den gang van zaken te controleeren en maatregelen te nemen om dien te leiden en in het goede spoor te houden. Het moet worden eene zelfstandige instelling onder rijkstoezicht, evenals het fonds voor burgerlijke ambtenaren beheerd naar de regelen, die voor rijksfondsen zijn vastgesteld. Het bestuur wordt van rijkswege benoemd en is verantwoordelijk, ook de kosten van het beheer worden gebracht op de staatsbegrooting. Doch dit is niet voldoende. De wetten, of liever de artikelen der wetten, die thans betrekking hebben op de uitkeeringen aan weduwen en weezen van officieren, die in den krijg of ten gevolge van verplichte dienstverrichtingen zijn overleden, moeten vervallen. In de plaats daarvan treedt een subsidie aan het fonds, waaruit de uitkeeringen worden voldaan, die het gevolg zijn van den dood in de genoemde gevallen.

Hiermede zou een dubbel voordeel worden verkregen. Ik ga uit van de onderstelling, dat de uitkeering onafhankelijk is van de wijze, waarop de officier den dood vond, maar dat de gevallen, waarin deze het direct gevolg is van bevolen dienstverrichtingen, komen voor rekening van den lastgever. Ook wanneer men meent, dat in zulke gevallen de uitkeering in welken vorm ook moet verhoogd worden, is het middel doeltreffend en komt die verhooging voor rekening van het rijk. Daardoor wordt dus voorkomen dat de premiën wegens extra-risico voor oorlogsgevaar behoeven verhoogd te worden. Bij alle groote maatschappijen kan men zich tegen dat extra-risico door verhooging van premie verzekeren. Die verhooging komt hier voor rekening van het rijk, waardoor de premiën niet behoeven te worden opgevoerd boven den normalen stand. Reeds hebben wij opgemerkt hoe het extra-risico voortspuitende uit den aard van den dienst wordt gedekt door de verhooging der contributie, die uit de verhooging der bezoldiging voortvloeit. Hiermede zijn dus alle verhoogingen van premie, door welke oorzaak ook, voorkomen. Voor het rijk zal deze regeling op den

duur niet onvoordeelig zijn. Wel wordt thans voor rijksrekening een betrekkelijk gering bedrag aan weduwe- en weezenspensioenen uitbetaald, maar dit kan toenemen en de last in tijden van oorlogsgevaar zeer groot worden. Door den hier voorgestelden maatregel zou het rijk zich als het ware vooraf dekken door betaling van extra premien, waarnit een oorlogsfonds ware te formeeren. Hoe deze zaak ook werd geregeld, de uitkeeringen zouden altijd geschieden door middel van het fonds.

Ten slotte blijft nog eene vraag ter beantwoording over, maar het is eene gewichtige en moeilijke tevens.

Bij de instelling van het nieuwe fonds op de behandelde grondslagen zouden alle officieren, die daarna werden aangeesteld, terstond als deelgenooten optreden. Maar hoe te handelen met de dan in dienst zijnde en gepensioneerde officieren, die bij de bestaande fondsen zijn ingeschreven? Kunnen zij niet deelen in de voordeelen der nieuwe organisatie? Daar komt bij, dat de bestaande fondsen niet kunnen voortbestaan zonder toetreding van nieuwe leden. Ware het finantiël evenwicht in orde dan konden zij gerust uitsterven, zonder iemand schade te berokkenen. Maar, zooals hiervoor reeds werd opgemerkt, bij twee van de drie is dit niet het geval. Zij berusten op het verkeerde stelsel dat de actueele pensioenen moeten voldaan worden uit de contributiën der bestaande leden, zoodat de reserve niet eens voldoende is om de reeds toegekende pensioenen tot hun versterf uit te betalen. Dit is een onoverkomelijke hinderpaal tegen elke reorganisatie, tenzij het rijk tusschen beide trede om door een ruime subsidie het tekort aan te zuiveren. Voor het Indische fonds is dat reeds voorgesteld. Binnen korten of langen tijd zal dit met het marinefonds evenzoo moeten geschieden en zal deze liquidatie den staat naar verhouding evenveel kosten als het Ind. fonds. Zou het dan niet de voorkeur verdienen om dit zoo spoedig mogelijk te doen, zoodat met de instelling van het nieuwe fonds al de bestaande daarin worden opgenomen?

Voor het fonds der landmacht bestaat hiertegen geen bezwaar. Bij het wetenschappelijk onderzoek dat hieromtrent heeft plaats gegrepen, is de reserve berekend en kan het fonds worden ge-

liquideerd of overgebracht in een ander fonds, zonder dat de belangen van de bestaande leden of van de reeds gepensionneerde weduwen en weezen worden geschaad. De leden, die geene verandering van den bestaanden toestand wenschen, kunnen dus zonder bezwaar naar de nieuwe instelling worden overgebracht; evenzoo de bestaande weduwen en weezen. Daarbij zou voor de bestaande leden de gelegenheid worden opengesteld om nieuwe verzekeringen te sluiten en daarnaar hunne contributie te regelen. Vooral voor de jongere leden zou die vrijheid gunstig kunnen werken; de reservewaarde hunner aanspraken is nog niet groot, zoodat zij als nieuwe toetredende leden konden beschouwd worden. Voor de oudere deelgenooten is de overgang moeilijker. Doch wanneer de reserve-waarde hunner aanspraken in het bestaande fonds aanwezig is, bestaat ook hier geen onoverkomelijk bezwaar. Hun zou toch de vrijheid kunnen gegeven worden om over de reserve-waarde individueel te beschikken tot het aangaan eener nieuwe verzekering, in den vorm, dien zij zouden verkiezen; hetzij behoud van een weduwen-pensioen, hetzij eene uitkeering in eens na het overlijden. Daarbij staat ook voor hen de gelegenheid open om door verhooging van premie die uitkeering te verhoogen. Natuurlijk moet het bestuur der instelling bestaan uit mannen, theoretisch en praktisch op de hoogte der zaak, bijgestaan door adviseurs en een bureau voor alle berekeningen ter beschikking hebbende. Zooals voor alle dergelijke instellingen is voorgeschreven, moet ook hier minstens eenmaal om de vijf jaren een wetenschappelijk onderzoek plaats hebben waaruit het finantiëel evenwicht blijkt. Waren de premien aanvankelijk te hoog gesteld, dan wordt het overschot op billijke wijze ten voordeele der deelhebbers aangewend, blijkt een tekort, dan moeten terstond maatregelen worden genomen om hierin te voorzien.

Daarbij levert zulk een onderzoek kostbare gegevens om den socialen toestand te leeren kennen. Hierover moet men niet gering oordeelen. Die kennis toch is de grondslag voor de goede inrichting van elken maatschappelijken stand. De openbaarheid, die met elk onderzoek van dien aard gaat gepaard bevordert de juiste begrippen, motiveert billijke eischen tot

verbetering en geeft berusting, waar het mogelijke is bereikt.

Hiermede meen ik te kunnen eindigen. Heb ik opgezien tegen het vervullen dezer taak, ik heb haar met blijmoedigheid ondernomen in de hoop iets nuttigs te verrichten. Mocht ik sommigen hebben teleurgesteld in hunne verwachting, bedenkt dat hervormingen niet op eenmaal tot stand komen. Het blootleggen van gebreken, het wijzen op den weg, waarlangs verbetering is te wachten, zijn de eerste schreden tot eene geleidelijke hervorming, die nooit nitblijft, wanneer het doel is aangewezen en allen meewerken om dat te bereiken. Dit is proefhoudend gebleken bij de burgerlijke ambtenaren; ik twijfel niet of het zal ook verwezenlijkt worden voor de officieren. Het geldt dezelfde hooge belangen: de behoorlijke verzorging van weduwen en weezen. (*Applaus.*)

De VOORZITTER. Voorloopig reeds breng ik den geachten spreker mijn dank voor zijne duidelijke en onderhoudende voordracht. Ik denk wel dat deze rede aanleiding zal geven tot het doen van eenige vragen of het maken van eenige opmerkingen. Daartoe zal ik gaarne de gelegenheid geven.

Vooraf echter wensch ik mij te kwijten van een verzoek tot mij gericht uit Nizza van den kapitein van het Indisch leger, den heer A. van Leeuwen, die blijkbaar veel belang heeft gesteld in de door den professor te houden voordracht en die inlichtingen wenschte omtrent een paar punten, welke ik uit den brief zal voorlezen.

Het eerste punt wordt in den brief aldus onschreven:

»Een fonds als hier bedoeld (het weduwen en weezenfonds der Indische officieren) moet, naar mijne meening, eenigszins beschouwd worden als een onderlinge levensverzekering, en moet derhalve elk der verzekerden bij de toetreding of bij het verkrijgen van meer rechten, aan enkele voorwaarden voldoen, opdat de overigen niet geschaad worden. Herhaaldelijk is het voorgekomen, dat officieren, die als verloofden naar Atjeh vertrokken, daar levensgevaarlijk verwond werden en dan vóór hun dood nog spoedig het huwelijk lieten voltrekken, aldus

hunne kameraden belastende met het levenslang onderhoud van hunne weduwe.

»Welke levensverzekering zoude zoo iets toestaan? Ook uit een oogpunt van kameraadschap komt het mij verwerpelijk voor; immers behoorde die vrouw nog niet tot wat men het corps zou kunnen noemen.»

Ik meen dat het plan, door professor Van Geer zoo even ontwikkeld, reeds in groote mate in dit bezwaar van kapitein Van Leeuwen voorziet.

Het tweede punt wordt in den brief aldus omschreven:

»Engelsche officieren hebben mij medegedeeld dat vroeger bij hen, evenals vroeger bij ons, de bepaling bestond, dat de weduwen bij hertrouwen, alle aandeel verliezen. Met den hun eigen practischen blik bemerkten die officieren echter spoedig, dat die bepaling het hertrouwen tegenhield, en werd daarin eene wijziging gebracht, waarbij die weduwen, bij hertrouwen, de helft der toelage behielden. Dit had zoóveel nieuwe huwelijken ten gevolge, dat het fonds eenige duizende ponden bespaard werden.

»Zoude zulk eene bepaling ook bij ons niet mogelijk zijn?»

Ik breng deze twee vragen thans aan professor Van Geer over. Vooral de laatste vraag zou, meen ik, wel ernstige overweging verdienen, daar zoodanige regeling, n.l. het voortdurend behoud van de helft van het pensioen wanneer de weduwe hertrouwt, mij wenschelijk en billijk voorkomt.

Mag ik nu vragen of iemand iets in het midden wenscht te brengen of eenige inlichtingen wenscht van den geachten spreker.

De Heer ROOSEBOOM: Toen ik aanvankelijk meende te bespeuren, waar de geachte spreker heen wilde, dacht ik, dat ik mij volstrekt niet met zijn betoog zou kunnen vereenigen. Ik dacht namelijk, dat het zijn doel was, in plaats van de deelneming in een der weduwenfondsen de verzekering bij particuliere maatschappijen aan te bevelen. Later bleek echter, dat dit de bedoeling niet was en dat niettegenstaande de voordeelen eener zoodanige verzekering de hoogleeraar zelf verschillende bezwaren tegen eene dergelijke regeling zou hebben. Uit den

verderen loop zijner belangrijke rede bleek, dat hij wenschte dat alle nieuw aangestelde officieren, die thans aan een der drie fondsen zouden moeten bijdragen, te verplichten in een algemeen fonds op andere grondslagen dan de tegenwoordige gevestigd, deel te nemen, terwijl de staat er aansprakelijk voor zou zijn, dat de verplichtingen van het fonds volledig werden nagekomen.

Hoewel het ongetwijfeld moeielijk is, de voor- en nadeelen van zulk een voorstel dadelijk goed te overzien, heeft het plan zeker wel wat aantrekkelijks. Bij den toestand der fondsen van de marine en het Nederlandsch-Indische leger, waaromtrent heden avond hier mededeelingen zijn gedaan, zal de hulp wel op eenigerlei wijze van den staat moeten komen, want men zal toch hetgeen die fondsen te min bezitten niet op de officieren kunnen verhalen, die reeds zoo zwaar belast zijn. Met het fonds voor de landmacht is dit het geval niet, ofschoon ik daarmede niet wil zeggen, dat de officieren der landmacht daarom niet aan dat algemeen fonds, wierd het opgericht, zouden kunnen deelnemen.

Het zij mij veroorloofd, maar aanleiding van het ontwikkelde plan een paar bezwaren te opperen, die reeds dadelijk bij mij bestaan; wellicht kan de geachte spreker mij daarop een bevredigende verklaring geven.

Door den spreker werd nog al de nadruk gelegd op het wenschelijke om niet altijd aan de weduwen der officieren de uitkeering te doen in den vorm van een jaarlijksch pensioen, maar om voor haar de mogelijkheid te scheppen, in plaats van dat jaarlijksche pensioen, eene uitkeering in eens te ontvangen. Ik erken, dat dit inderdaad voor eene weduwe van groot belang kan wezen, hetzij om daardoor in de gelegenheid te zijn zich een middel van bestaan te verzekeren, hetzij om andere redenen; maar zou daardoor het gevaar niet ontstaan, dat in een aantal gevallen, het doel, waarom de staat de officieren verplicht aan een weduwenfonds deel te nemen, niet bereikt werd. Dat doel toch is, dunkt mij, den waarborg te bekomen, dat elke officiers-weduwe jaarlijks een vast — zij het ook zeer gering — bedrag ontvangt, zoodat zij, hoe beperkt

ook in hare middelen, toch niet geheel daarvan onthloot zal zijn. En wie waarborgt nu, dat de som, aan de weduwe, na den dood van haar echtgenoot uitbetaald, hetzij door te groote verteringen, hetzij ook geheel buiten eigen schuld, na slechts weinige jaren weg zal zijn, zoodat die weduwe dan in den toestand komt, waarvoor de staat haar wil behoeden door aan elk officier de verplichting op te leggen aan het weduwenfonds deel te nemen.

Een tweede bezwaar is dit, dat de hoogleeraar geen onderscheid wenscht te maken tusschen pensioenen van weduwen, zij het van officieren van het leger hier te lande, zij het van officieren der marine of van het Ned.-Indische leger. Hij vraagt, hoe het komt, dat de pensioenen dezer laatste weduwen zooveel hooger zijn. Ik vermoed, dat een der redenen daarvoor is, dat het voor officieren in Indië beter mogelijk is een huwelijk aan te gaan, zonder over eigen middelen te beschikken, dan in Nederland. Komt het hier te lande zeer zelden voor dat een officier een huwelijk sluit, zonder naast zijn traktement een hetzij grooter of kleiner inkomen te hebben, in Indië schijnt zoo iets lang niet tot de zeldzaamheden te behooren. Komt nu in zulk een geval de echtgenoot te overlijden, dan is de weduwe alleen op haar pensioen aangewezen, terwijl in het andere geval de weduwe daarbij blijft beschikken over de renten van haar eigen kapitaal of van dat van haar overleden man. Ik geloof inderdaad, dat alleen reeds daardoor de door den hoogleeraar gewenschte gelijkstelling aanleiding zou kunnen geven tot moeilijkheid.

Verder is het mij nog niet duidelijk, hoe bij het ontwikkelde stelsel de zoogenaamde huwelijken *in extremis* niet meer zonden voorkomen. Mij dunkt, dat hierbij eenigszins gehinkt wordt op twee gedachten. Volgens genoemd stelsel toch zal de grootte van het weduwenpensioen geregeld worden naar de mate, waarin een officier aan het fonds heeft bijgedragen; droegen nu de *ongehuwde* officieren niets bij, dan inderdaad zouden de huwelijken *in extremis* geen noemenswaard voordeel aan de na te laten weduwen opleveren, maar in het stelsel des Hoogleeraars, moeten de *ongehuwde* officieren wél bijdragen en nu zou het toch niet wel aangaan het door hen als ongehuwd

bijgedragene niet in rekening te brengen bij de bepaling van het weduwenpensioen.

En geschiedt dit wel, dan zijn de huwelijken *in extremis* ook niet uitgesloten.

Ziehier eenige losse opmerkingen over het ontwikkelde stelsel, die de geachte spreker gelieve op te vatten als een blijk van de belangstelling, waarmede ik zijn rede heb aangehoord.

Eene zaak heeft mij echter eenigzins leed gedaan, namelijk dat de geachte spreker ook gemeend heeft zijne afkeurende stem te moeten doen hooren over de vereenigingen tot onderlinge ondersteuning in geval van overlijden van officieren en officiersechtgenooten. Ik weet wel dat deze Fondsen niet berusten op wetenschappelijke grondslagen, maar dat neemt niet weg, dat zij in de reeks van jaren gedurende welke zij bestaan, reeds groot nut gesticht hebben. Een ieder van de oudere officieren weet, hoe menigmaal het vóór de oprichting dier fondsen voorkwam, dat men bij het overlijden van een officier, met het oog op eenige dadelijk noodige gelden, bij de kameraden rondging om daarvoor wat bij te dragen. Dat behoeft thans niet meer; elk officier is thans in staat te zorgen, dat bij zijn overlijden althans de loopende rekeningen, die een ieder toch zal hebben, voldaan kunnen worden, en ik herinner mij ook niet, dat na de oprichting van de bedoelde Vereeniging men zich ooit met genoemd doel bij mij heeft aangemeld. Nu is het zeer wel mogelijk, dat door het gemis aan wetenschappelijke grondslagen het later kon blijken, dat ik niet zeker ben dat mijn erven de uitkeering zullen ontvangen; bijv. doordien vele leden om een of andere reden bedanken — hoewel ik daarvoor vooreerst nog zoo bevreesd niet ben — maar dit is zeker, dat ik dan toch gedurende ruim *een kwart eeuw* — naar ik meen bestaat het eene fonds al zoo lang — de kans heb gehad, en dat wel voor eene contributie van f 0.40 in elk geval van overlijden van een deelgenoot, dat mijn erven bij mijn overlijden eene som van f 550 zouden ontvangen. Al kwam er op dit oogenblik niets meer van de vereeniging terecht — en naar ik meen verkeert zij

nog in vollen bloei -- dan zou ik nog dankbaar zijn aan de oprichters en in de eerste plaats aan den heer Kuytenbrouwer, die steeds de ziel der Vereeniging is geweest, voor het nut door hem gesticht.

Nu ik toch aan het woord ben, wensch ik nog wat hierbij te voegen. Door den geachten spreker van heden avond is weder de aandacht gevestigd op de gebrekkige wijze, waarop de statuten van de door hem besproken weduwenfondsen zijn geregeld. Die voor de Marine en het Ned. Indisch leger zijn mij minder bekend, maar die voor de Landmacht werden ook vroeger door mij besproken. Wanneer men nu aanmerking maakt op onze statuten, dan is gewoonlijk het antwoord, 't welk gegeven wordt, dit „Gij vergeet dat dit fonds niet op een zuiver wetenschappelijken, maar op een kameraadschappelijken grondslag berust”. En nu komt het mij juist voor, dat er zooveel onkameraadschappelijks in voorkomt; kameraadschappelijk kan het toch niet zijn, als men zonder eenigen grond den een zooveel meer laat betalen dan den ander. Een enkel voorbeeld slechts. Een 1e luitenant der infanterie heeft f 1200 tractement, daarvan betaalt hij aan het weduwenfonds jaarlijks, als hij ongehuwd is, eene *gewone* contributie van $2\frac{1}{2}\%$ of f 30.00. Een 1e luitenant der cavalerie heeft een jaarlijksch tractement van f 1600, maar daarin is begrepen een som van f 400 omdat hij verplicht is *three* dienstpaarden te houden. Nu weet een ieder, die eenigen tijd dienstpaarden heeft moeten houden dat het -- indien men niet bijzonder gelukkig is -- niet gemakkelijk valt, om voor f 400 's jaars steeds goed bereiden te zijn met 2 dienstpaarden; het eigenlijke tractement van den 1e luitenant der cavalerie is dus niet f 1600, maar f 1200. Deze betaalt echter aan het weduwenfonds, als hij ongehuwd is niet alleen $2\frac{1}{2}\%$ van f 1600, maar 3% van die som of f 48 's jaars, dit is f 18 meer dan zijn kameraad der infanterie. Zijn beide officieren gehuwd, dan betaald de infanterist 5% van f 1200 of f 60, de cavalerist $5\frac{1}{2}\%$ van f 1600 of f 88, dus f 28 *meer*. Ik vraag is dit zoo bijzonder kameraadschappelijk?

Een ander punt is er -- het werd tot mijn genoegen ook heden avond door den geachten spreker gereleveerd -- dat ik

en velen met mij juist hoogst onkameraadschappelijk achten en wel de bepaling van het slot van art. 11 sub *a* aldus luidende: »eene weduwe echter, die -- omdat de deelgenoot door of ten gevolge van 's Rijks dienst het leven verloor -- Rijks-pensioen geniet, wordt uit de kas slechts toegekend een pensioen, gelijkstaande aan de helft van het op 1 Januari 1890 voor het hier bedoeld geval vastgestelde Rijks-pensioen" hetgeen eigenlijk wil zeggen, dat als een officier in 's Rijks dienst het leven verliest, het Fonds aan zijne weduwe een gedeelte onthoudt van hetgeen haar rechtmatig toekomt. Wanneer bijv. thans een onzer officieren, bij de troebelen in onze Noordelijke provinciën, bij de vervulling van zijn plicht het leven in 's lands dienst verloor -- van harte hopen wij, dat dit niet het geval zal zijn, maar het blijft toch mogelijk -- dan zal ons Fonds, dat blijkens het jongst verschenen verslag in het laatste jaar weder ongeveer f 130.000 heeft overgelegd, aan de door hem nagelaten weduwe enkele honderden guldens beknibbelen, die haar rechtmatig toekomen. Ik vraag nogmaals: is dit kameraadschappelijk, en is er in deze vergadering iemand, die dat zou wenschen?

Ik vermoed dat die ongelukkige bepaling in de Statuten is opgenomen wegens de vrees, dat in oorlogstijd, wanneer veel officieren komen te vallen het Fonds wellicht niet in staat zou wezen om aan zijne verplichtingen te voldoen, maar zelfs al ware die vrees gegrond, hetgeen ik betwijfel, dan wordt de bepaling daardoor nog niet gerechtvaardigd: in elk geval had men haar voor vreedstijd niet behoeven te maken. Men had bijv. kunnen bepalen, dat de geheele uitkeering zou plaats hebben, zoolang de stand van het Fonds het toelaat.

Ook komt het mij voor, dat de bepalingen waarbij de heegrootheid der contributie geregeld wordt, herzien moesten worden; mijn indruk is namelijk -- met allen eerbied voor de wetenschap -- dat wij te veel betalen.

Die indruk berust op de belangrijke bedragen, die het fonds tegenwoordig 's jaars overlegt, bedragen, die steeds grooter worden. Vergelijken wij bijv. eens het verslag over 1881 met het laatst ontvangen verslag, dat over 1891. De bijdragen van officieren beliepen in 1881 f 222.000 tegen f 239.000 in 1891

of f 17.000 *meer* in laatstgenoemd jaar en dit niettegenstaande in 1881 f 16.000 aan contributie van officieren bij vermeerdering van tractement was ontvangen, welke bijdrage bij de nieuwe statuten is afgeschaft. Bijdragen van gepensioneerde officieren: bedroegen in 1881 f 22.000, in 1891 f 27.000, of in 1891 f 5000 *meer*. Renten kapitaal: in 1881 f 103.000, in 1891 f 138.000 of f 35.000 *meer*. Genoemde ontvangsten zijn in 1891 dus samen f 57.000 *hooger* dan in 1881.

Nu zou men wellicht gelooven, dat de uitgaven grooter waren geworden; het tegendeel is echter waar. Het aantal weduwen bedroeg op 1 Januari 1881 532, op 1 Januari 1891 480, is dus 52 *minder* geworden of ongeveer met 10% *verminderd*. (In den loop van het jaar 1891 is het weder met 5 vermeerderd). De pensioenen en toelagen aan weduwen en onderstandsgelden aan weezen bedroegen dan ook in 1881 f 282.000, in 1891 f 271.000 of f 11.000 *minder*, hetgeen dus de balans over het jaar 1891 niet minder dan f 68.000 *gunstiger* maakt dan over 1881.

Over het jaar 1891 zouden de bijdragen der officieren ad f 266.000 ongeveer voldoende zijn geweest om de pensioenen, toelagen en onderstandsgelden ad f 271.000 te dekken, zoodat nagenoeg al de renten van het kapitaal, namelijk een som van f 131.000 kon worden overgelegd. En dat gaat jaarlijks door. In de tijdruimte van 10 jaar is het maatschappelijk kapitaal met f 1.335.000 $2\frac{1}{2}\%$ inschrijving op het Grootboek der Nationale Schuld toegenomen of gerekend tegen den koers van $83\frac{1}{2}\%$ met ongeveer f 1.110.000. Niettegenstaande dien toestand vraagt men van ons altijd buitengewoon hooge offers. Zoo bijv. betaal ik tegenwoordig, voor een pensioen van f 625 dat mijne weduwe zal krijgen, jaarlijks f 228. Om er nu nog eens de aandacht op te vestigen hoe gebrekkig de regeling bij ons is, deel ik mede, dat toen ik lid der Tweede Kamer was, ik slechts f 75 's jaars contribueerde (5% van f 1500), terwijl mijne weduwe toch volkomen hetzelfde pensioen zou gehad hebben.

Vermoedelijk zal men mij toevoegen, dat ik ook om oorlogstijd moet denken, wanneer plotseling het aantal officiers-wedu-

wen vrij belangrijk vergroot kan worden. Zeker moet men deze omstandigheid in het oog houden, maar men moet zich toch geen overdreven voorstelling maken van die vermeerdering. In den jongsten Fransch-Duitschen oorlog hebben 33100 Duitsehe officieren, artsen en beambten de Fransche grens overschreden. Daarvan zijn er tot 4 Juni 1871 gesneuveld of ten gevolge van wonden overleden 1881; bovendien waren er 127 vermist; rekest men ook deze tot de overledenen, dan is het geheele aantal 2008 of ongeveer 6 % van 33100 en dat in een oorlog van 7 maanden (van 1 *Augustus* tot 1 *Maart* gerekend).

Blijkens de bijlagen gevoegd bij de Begrooting van Oorlog voor 1893 bedroeg het geheele aantal Nederlandsche officieren, allen medegeteld, 2015. Rekest men nu eens bij een eventueelen oorlog, waarin Nederland gemoeid is, op hetzelfde percent verliezen, dan zullen deze bedragen 6 % van 2015 of ongeveer 120. Zelfs wanneer de hierboven door mij aangehaalde bepaling in art. 11 der Statuten niet bestond, d. w. z. indien het fonds aan de weduwen van hen, die in den oorlog vielen of aan de gevolgen van wonden kwamen te overlijden het volle pensioens-bedrag nitkeerde en zelfs wanneer men dit bedrag gemiddeld op f 500 stelt (het bedrag van weduwenpensioen van kapitein of ritmeester; dit is zeker te hoog, aangezien het aantal officieren in de hoogere rangen zooveel geringer is dan dat der luitenants), zou het bedrag, dat jaarlijks *meer* uitgekeerd zou moeten worden f 60,000 bedragen, of nog niet de helft van hetgeen in 1891 is overgelegd. Maar dat bedrag zou veel lager zijn, aangezien bij deze berekening is aangenomen dat *alle* gesneuvelde of aan de gevolgen hunner wonden overleden officieren gehuwd waren. Het percent der ongehuwden in ons officierskorps is mij echter niet bekend.

Op grond nu van het door mij aangevoerde betwijfel ik, of die hooge bijdragen der officieren wel noodig zijn. In 1891 zou men hebben kunnen toekomen, zooals ik aantoonde, met de helft der bijdragen te vorderen. Men moet echter zeker voorzichtig te werk gaan, omdat de toestand nadeeliger kan worden, maar dit wordt hij niet op eens, men ziet het aankomen. Mij komt het voor, dat men bijv. als *tijdelijken* maatregel alle bij-

dragen gerust kan verminderen met 30 $\frac{1}{100}$. Over 1891 zoude dan 30 $\frac{1}{100}$ van f 266.000 of ongeveer f 80.000 *minder* zijn bijgedragen en als gevolg daarvan niet f 131.000 maar slechts f 51.000 zijn overgelegd. Bleek nu op den duur de toestand ongunstiger te worden, dan zou het gemakkelijk zijn den tijdelijken maatregel geheel of ten deele op te heffen (1). Ik acht het met de billijkheid in strijd dat men van de officieren, die over het algemeen hunne tractementen zeer goed kunnen gebruiken, voortdurend hooge offers vraagt, indien die niet noodig mochten zijn en langzamerhand een onnoodig groot kapitaal vormt. Aan wellicht niemand beter dan aan den geachten spreker van heden avond is het bekend, hoe hetzelfde met het pensioenfonds voor burgerlijke ambtenaren heeft plaats gehad, hoe men eindelijk zelfs een kapitaal van 31 miljoen gulden heeft bekomen en welk een tijd het geduurd heeft en welke moeite er gevorderd werd om eindelijk tot eene regeling te komen, eene regeling, waarbij nog wel bij amendement in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, slechts een klein gedeelte werd bestemd om een pensioen van hoogstens f 400 uit te keeren aan de nog levende weduwen van hen, die het grootste gedeelte van het enorme kapitaal hadden bijeengebracht. Maar dit is een feit, dat jaren lang tal van ambtenaren te veel hebben gecontribueerd, zonder dat hunne weduwen daarvan iets genoten hebben. Ik voor mij acht het niet wenschelijk dat iets dergelijks ook bij het weduwenfonds van de officieren der landmacht geschiede.

De heer VAN GOENS. Met veel belangstelling heb ik de rede van den heer Van Geer gehoord, niet alleen als ond-officier, maar ook als directeur van een levensverzekering-maatschappij.

Met den heer Van Geer ben ik het eens, dat de bestaande inrichting op geen gezonden grondslag berust en dat ver-

(1) Bestond deze mogelijkheid niet, dan zou het wellicht raadzamer zijn de weduwnpensioenen te verhoogen, dan de contributiën te verlagen, maar m. i. mogen de weduwnpensioenen, eenmaal verleend, nooit meer verlangd worden.

betering noodig is. Doch ik geloof niet, dat de lasten voor allen gelijk kunnen zijn.

Ik zou op dit oogenblik voor mijne weduwe kunnen verkrijgen een pensioen van f 400 uit de weduwenkas der officieren, terwijl ik als gepensioneerd 1e luitenant betaal f 30 en in werkelijken dienst betaald heb f 60.

Bij eene levensverzekering-maatschappij betaalt men bij een leeftijd van 35 jaren voor den man en 31 jaren voor de vrouw per f 100 lijfrente f 32; dus voor f 400, f 128. Dat is dus een veel zwaarder last dan nu drukt op de officieren.

Ik vrees nu dat, wanneer de zaak op wetenschappelijken grondslag moet worden ingericht, de lasten voor velen in niet geringe mate zouden worden verhoogd.

Ik weet nu wel, dat men eenige vergoeding kan vinden in de contributie der ongehuwden, doch daar tegenover staat het bezwaar dat hier geen geneeskundig onderzoek wordt gevorderd. Dat onderzoek speelt een voornamelijk rol bij de levensverzekering-maatschappijen. Een aantal personen, ook officieren, worden afgekeurd. Waar moeten nu zij heen, die geneeskundig worden afgekeurd? Ik denk dat men ze dan toch zou moeten toelaten, maar tegen verhoogde premie. Doch dan zouden de lasten nog grooter worden.

Eene onbillijkheid vind ik het dat, bij het sneuvelen van den officier, omdat er rijks-pensioen wordt verleend, zijn weduwe niet het volle pensioen uit het weduwen-fonds geniet.

Indien men zich twee gehuwde officieren voorstelt waarvan de een naar het slagveld wordt gezonden en sneuvelt en de ander in zijn garnizoen blijft, dan mag men met eenige zekerheid aannemen dat de eerste als hij niet naar het slagveld was gezonden even als de andere nog in leven zou zijn. Hij is niet den natuurlijke maar een gewelddadigen dood gestorven. Zijn weduwe mist zijn steun en gaat ook bij het verleenen van het Rijks- en het gewone volle pensioen uit het fonds, toch financieel achteruit en daarom acht ik het onbillijk dat die korting plaats heeft.

Nu nog een woord naar aanleiding van hetgeen door den heer Rooseboom is gezegd. Hij beweerde dat er te veel contri-

butie voor de weduwenkas wordt betaald. Maar daarentegen heb ik meermalen van een deskundige gehoord, dat het fonds op den duur blijken zal te zwaar belast te zijn daar het kapitaal te gering is. Ik geloof dus niet, dat men tijdelijk eenige kwijtschelding zou kunnen verleen.

Het getal huwelijken is sinds den tijd dat de verplichte storting is opgeheven, toegenomen en zal dus ook het aantal weduwen toenemen en daarmee de lasten grooter worden. Ik meen ook daarom dat het niet goed zou wezen tot een vermindering der contributie te besluiten.

Evenwel is het niet te ontkennen, dat in te ongelijke mate wordt gecontribueerd en daarom de lasten beter verdeeld moesten zijn.

De heer BREIJER: Naar aanleiding van hetgeen door de heeren Van Geer en Rooseboom is gezegd, zij het mij vergund nog een korte opmerking te maken. Ik geloof nl. dat er nog wel een reden is aan te geven, waaruit men zou kunnen verklaren, waarom het weduwen-pensioen in Indië hooger is dan voor de zee- en landmacht in Nederland.

Door den heer Van Geer is o. a. aangegeven waarom het billijk zou zijn, alle weduwen en weezen op gelijken voet te behandelen, nl. »omdat verreweg de meeste weduwen naar »Europa terugkeeren, ook om daar de opvoeding van haar »kinderen te voltooien.»

Waarschijnlijk zal de geachte spreker deze meening gronden op de statistieke gegevens, door hem geraadpleegd. Zulke gegevens staan niet te mijner beschikking en ik weet dus niet hoe groot het percent der weduwen is, die in Indië blijven. Ik heb echter altijd gemeend, dat haar aantal niet zóó onbelangrijk is, als de spreker het schijnt te achten.

In elk geval is het een feit, waarop ik wenschte te wijzen, dat een zeker aantal weduwen van Indische officieren in Indië blijven en ook moeten blijven. Verscheidene officieren zijn gehuwd met Indische dames, die daar zijn geboren en opgevoed, en die somtijds ook haar kinderen in Indië willen opvoeden. In ieder geval gaat het niet aan, bij de vaststelling van haar

pensioen als grondslag aan te nemen, wat men in Nederland behoeft om van te leven. Al leeft men in Indië nog zoo bescheiden, dan heeft men daar toch altijd meer noodig dan hier.

Ik vermeen, dat dit wel een gewichtig argument is voor het hoogere pensioen der weduwen van Indische officieren.

De heer VAN GEER: Ik begin met mijn dank te betuigen voor de belangstelling, welke mijne rede heeft opgewekt. In het kort wensch ik op de gemaakte opmerkingen te antwoorden en daarbij tevens de mij gestelde vragen te beantwoorden.

De beide vragen, mij door den geachten Voorzitter overgebracht, zijn voor een groot deel reeds beantwoord. Wat in den voorgelezen brief gezegd wordt omtrent het misbruik dat kan voorkomen door hen, die naar Atjeh gaan, zoo iets kan steeds gebeuren. Het gebeurt meer dat men, om in het lot van een vrouw te voorzien in extremis huwt; maar dat zijn toch uitzonderingen.

Wat de Engelsche officieren betreft, is het mij niet bekend, dat de weduwen de helft van het pensioen blijven genieten bij hertrouwen. Het blijkt ook niet uit de laatste reglementen op de pensioenen.

Wat de rede van den heer Rooseboom betreft, met groot genoegen heb ik zijne opmerkingen gehoord en ik wil wel verklaren het met zijne algemeene beschouwingen geheel eens te zijn.

Doch wat de door hem gestelde vragen betreft, hieromtrent ben ik het minder met hem eens. Hij wil dat de staat een soort van voogdij moet blijven uitoefenen over de weduwen der officieren. Ik meen daarentegen dat men de weduwen zooveel mogelijk vrij moet laten beschikken over haar kapitaal. Maakt zij het op, dan is het haar eigen schuld. Doch het komt mij voor, dat de vrouw niet zóó onder voogdij moet staan als de heer Rooseboom dit schijnt te willen.

Het kan toch zeer goed gebeuren, dat zij een deel van het geld in eens noodig heeft voor de opvoeding harer kinderen, bijv. wanneer deze de academie moeten bezoeken.

Ook voor de ongehuwde officieren, die in het pensioenfonds

moeten bijdragen, is het wenschelijk dat zij vrij kunnen beschikken over het deel dat na hun dood beschikbaar komt.

In het algemeen, wat ik wil is: vrijheid, maar geen knelende banden; ieder ontwikkeld mensch toch blijft gaarne vrij in zijne particuliere aangelegenheden.

Wat nu den stand der onderlinge kas betreft, zou het kunnen gebeuren dat na verloop van 30 à 40 jaren het fonds niet meer tot uitkeering in staat is. Maar dat kan niet gebeuren wanneer de zaak goed geregeld wordt. Is de zaak goed ingericht en is er een goede reserve, dan zal men steeds op eene voldoende uitkeering kunnen rekenen voor de weduwen en weezen van alle deelhebbers.

Dat de tegenwoordige inrichting niet op een behoorlijken grondslag berust, wordt algemeen toegegeven; er moet daarom bij het fonds voor gezorgd worden, dat er steeds een zekere som bij overlijden kunne worden uitgekeerd.

Wat verder door den heer Rooseboom omtrent het fonds der landmacht is opgemerkt bevestigt mijne stelling, dat de tegenwoordige organisatie onvoldoende is. Minstens om de vijf jaren moet een wetenschappelijke balans worden opgemaakt, waaruit men zal kunnen zien of er te veel of te weinig is, naar aanleiding waarvan de contributie kan worden verlaagd of verhoogd.

In antwoord aan den heer Van Goens wensch ik te zeggen, dat het door hem aangehaald voorbeeld niet opgaat. In 1867 is hij begonnen met zijne bijdrage in het fonds als officier; maar als hij toen in een levensverzekering-maatschappij had deelgenomen, dan zoude hij ook slechts een gering bedrag aan premie hebben betaald.

Wordt het fonds ingericht op de wijze als door mij in groote trekken is aangegeven, dan zoude inderdaad zooveel mogelijk in alle kansen zijn voorzien.

Wat verder door den heer Van Goens gezegd is omtrent het geneeskundig onderzoek, gaat niet op. Want ook nu geschiedt dat onderzoek voor de officieren bij het in dienst treden; hier staan dus de gevallen gelijk.

Wat omtrent de oorlogsrisico door den heer Rooseboom gezegd is, is juist; ik meen echter dat ook hier, bij een goede rege-

ling, voldoende in alle behoeften zal kunnen worden voorzien. Ik wensch hier nogmaals bij te voegen, dat ik geen reden zie, waarom het pensioen voor de weduwe hooger moet zijn als haar man sneuvelt dan wanneer hij op andere wijze sterft. Evenwel ook dit punt kan men regelen hoe men wil.

Ik meen hiermede de verschillende opmerkingen te hebben beantwoord.

Ik herhaal mijn dank aan de heeren die op zulk een belangrijke wijze aan het debat hebben deelgenomen. Ik hoop dat de behandeling van het gewichtige onderwerp hier in deze vergadering er toe zal mogen leiden om, zij het eerst na eenige jaren, tot een behoorlijke oplossing te komen.

De Voorzitter. Mijne Heeren! Namens U allen en ook uit eigen naam wensch ik nogmaals den spreker van heden avond mijn hartelijken dank te betuigen voor zijne schoone voordracht, die met onverdeelde aandacht door allen is aangehoord.

Ik dank verder allen, die aan het debat hebben deelgenomen en sluit hiermede deze vergadering.

De Secretaris,

G. N. H. SCHULTZ VAN HAEGEN.

VERGELIJKEND OVERZICHT van de voornaamste bepalingen in de reglementen der fondsen voor weduwen- en weezenpensioenen voor officieren van de landmacht, zeemacht en het Ned. Ind. leger.

LANDMACHT.

ZEEMACHT.

NED. IND. LEGER.

CONTRIBUTIËN.

Voor alle officieren.

3½ %	van traktementen meer dan f 2400,
3 %	tusschen f 1600 en f 2400,
2½ %	" " minder dan f 1600,
2 %	pensioenen meer dan f 2400,
1½ %	" tusschen f 1600 en f 2400,
1 %	" minder dan f 1600,
	daarbij voor de <i>deelfgenooten van de kas</i>

a. Doorloopende contributie.

2½ % voor officieren in activiteit.
5 % voor officieren die een huwelijk aangaan in non-activiteit of gepensionneerd.

b. Afloopende contributie.

eene som gelijk aan een jaar weduwen pensioen bij den rang behoorend;
verhooging hiervan bij verschil van leeftijd volgens tarief;
bij bevordering in rang de overeenkomstige verhooging van het weduwen-pensioen.

Gewone doorloopende contributie.

	Actief.		Gepensionneerd.	
	gehuwd.	ouge-huwd.	gehuwd.	ouge-huwd.
Vice-admiraal . .	f 370	f 260	f 215	f 150
Schout bij nacht .	295	205	175	125
Kapitein ter zee .	220	145	140	90
Kapt.-luit. ter zee	160	95	120	65
Luit. ter zee 1e kl.	110	60	95	45
Luit. ter zee 2e kl.	70	35	70	30
Adelborst 2e kl. .	—	35	25	20

daarenboven voor elk kind tot 10 jaar f 5.

Afloopende contributie.

bij verhooging van rang of vast tractement één vierde van het bedrag waarmede het tractement is vermeerdert;

bij huwelijk;
eene som gelijk aan een jaar weduwen pensioen bij den rang behoorend;
verhooging hiervan bij verschil in leeftijd volgens tarief;
bij bevordering in rang als boven.

Gewone doorloopende contributie.

Elk jaar door den Gouverneur te bepalen en de laatste jaren 6 % van alle tractementen en pensioenen.

Afloopende contributie.

bij bevordering en rang twee maanden van de verhooging van tractement;
bij huwelijk één weduwen-pensioen aan den rang verbonden;
voor verschil in leeftijd verhooging volgens tarief;

bij bevordering in rang de overeenkomstige verhooging der huwelijks-contributie.

PENSIOENEN.

Weduwen-pensioen.

Generaal of Luitenant-generaal	f 1000	Vice-admiraal	f 900	Luitenant-generaal	f 1800
Generaal-majoor	" 875	Schout bij nacht	" 750	Generaal-majoor	" 1600
Kolonel	" 750	Kapitein ter zee	" 600	Kolonel	" 1400
Luitenant-kolonel of Majoor	625	Kapitein-luitenant ter zee	" 500	Luitenant-kolonel	" 1200
Kapitein of Ritmeester	" 500	Luitenant ter zee 1e kl.	" 400	Majoor	" 1100
Eerste of tweede Luitenant	" 400	Luitenant ter zee 2e kl.	" 300	Kapitein	" 900

N.B. Aan de weduwe die — omdat de deelgenoot door of ten gevolge van 's Rijks dienst het leven verloor — wordt uit de kas slechts toegekend een pensioen, gelijkstaande aan de helft van het vastgestelde Rijks pensioen.

Verhooging voor kinderen.

eene toelage van f 100 per jaar voor elk kind boven het getal van twee tot 20-jarigen leeftijd.

eén kind f 96;
twee kinderen f 168 } jongens tot 18 jaar;
drie " 228 } meisjes tot 23 jaar
vier " 264 } of eerder huwe-
vijf en meer " 288 } lijk.

Weezen-pensioen.

eén kind de helft van het weduwen-pensioen;
twee kinderen het weduwen-pensioen;
meer kinderen gezamenlijk het weduwen pensioen
en kindergeld voor ieder kind boven de twee.

eén tot drie kinderen een derde van het
overeenkomstig weduwen-pensioen;
meer dan drie kinderen het geheele we-
duwen-pensioen voor allen gezamenlijk.

Zoo er een of twee kinderen uit één huwelijk zijn voor elk kind de helft van het overeenkomstig weduwen-pensioen;
voor meer dan twee kinderen een onderstand gelijk aan het weduwen-pensioen en f 100 voor elk kind boven twee.

BEGRAVENISKOSTEN.

f 100 bij het overlijden van elken deelgenoot indien hij eene weduwe of onverzorgde kinderen nalaat.

voor gehuwde officieren en weduwnaars:
Luit.-generaal of Generaal-majoor f 170
Kolonel, Luit.-kolonel of Majoor " 125
Kapitein, eerste of tweede Luit. " 90

BIJLAGE II.

Voornaamste bepalingen van eenige buitenlandsche
regelingen der weduwen- en weezen-
pensioenen voor officieren.

1. BELGIË.

De regeling heeft hier groote overeenkomst met de Nederlandsche. Er bestaat nl. eene „Caisse des veuves et orphelins de l'armée Belge” waarvan het beheer wordt gevoerd door eene commissie van hooggeplaatste officieren.

Voornaamste bepalingen uit het reglement:

a. doorlopende bijdragen:

ongehuwden 1.2 % — 2.4 % van het tractement;
gehuwden 2 % — 4 % » » »
gepensionneerden . 1 % — 2 % » » pensioen;

b. aflopende bijdragen:

ongehuwden 1 maand der verhooging van tractement;
gehuwden 2 maanden » » »

bij huwelijk:

1³/₄ maal het bedrag van het overeenkomstige weduwen-
pensioen;

verhooging voor verschil in leeftijd naar tarief;

verhooging van huwelijkscontributie bij verhooging in rang.

c. weduwen-pensioen:

Luitenant-generaal. . . . 3700 francs.

Generaal-majoor 2950 »

Kolonel . . . , 2200 »

Luitenant-kolonel 1750 »

Majoor 1450 »

Kapitein 1125 »

1e Luitenant. 850 »

2e Luitenant. 700 »

d. verhooging voor kinderen:

110 fr. voor elk kind boven de drie en beneden den 18-
jarigen leeftijd.

e. weezen-pensioenen:

voor elk kind $\frac{1}{3}$ van het overeenkomstige weduwen-pensioen;
voor elk kind boven de drie 110 fr. per jaar.

f. begrafeniskosten:

430—220 fr. naar den rang.

2. FRANKRIJK.

Code mannel des Pensions de l'armée de terre. Résumé analytique de la réglementation en vigueur, par A. Bertrand. Paris. Baudoin & C. 1888.

Alle pensioenen worden vanwege het rijk verleend zonder bijdragen van de officieren.

Recht op pensioen hebben weduwen van officieren:

1. gesnenveld in gevecht of in aangewezen krijgsdienst;
2. wier dood het gevolg is van oorlogsgescheurtenissen of door besmettelijke ziekten in het leger opgedaan, wanneer het huwelijk daaraan voorafging;
3. die gepensionneerd waren, mits het huwelijk twee jaren vóór de pensionneering tot stand kwam, of vóór dien tijd kinderen uit het huwelijk zijn geboren;
4. overleden ingevolge verwonding op het oorlogsterrein of in aangewezen krijgsdienst mits het huwelijk plaats had vóór de verwonding;
5. gestorven in actieven dienst na 25 jaren volbrachten diensttijd.

4 en 5 geven in de toepassing aanleiding tot moeilijkheden en onrecht. Wanneer een officier gepensionneerd overlijdt, krijgt de weduwe pensioen doch wanneer hij na 20 jaren dienst in activiteit overlijdt, krijgt zij het niet. Dus eerst gepensionneerd worden, daarna overlijden is in het belang der weduwe.

Alleen wettige huwelijken komen hierbij in aanmerking.

Na den dood der moeder treden de minderjarige kinderen in hare pensioenrechten; het pensioen wordt geheel uitbetaald ook wanneer er slechts één kind is tot dit of het jongste 21 jaren oud is.

Wanneer de weduwe hertrouwt, blijft haar pensioen toch doorgaan, althans daaromtrent is niets bepaald.

Het weduwen-pensioen bedraagt:

In de gevallen onder 1, 2 en 3 bovenvermeld, de helft van het maximum-pensioen verbonden aan den rang waarin de officier overleed.

In alle andere gevallen een derde deel van dat maximum-pensioen.

3. ENGELAND.

Royal warrant for the pay, appointment, promotion of the army; London, Harrison & Sons. 1891.

The Navy List 1891. London. Darlang & Son.

Alle pensioenen zijn geregeld bij rijkswetten, ook de weduwen- en weezen-pensioenen, zonder bijdragen van de officieren;

weduwen-pensioen. 120—40 p. St. naar rang.

bij dood door verwonding. . 200—80 » » »

verhooging voor kinderen. . 10—20 »

in het tweede geval 15—30 »

De weduwe ontvangt geen pensioen, wanneer het huwelijk plaats had na 60-jarigen leeftijd van den man, minder dan 12 maanden voor zijn dood, tenzij deze het gevolg was van een ongeluk in dienst overkomen, of na pensionneering.

Ook ontvangt de weduwe geen pensioen indien zij vermogend is, te beoordeelen naar eene »Confidential scale fixed by the Admiralty» in verband met den laatsten rang van den echtgenoot.

De toelage aan weezen geschiedt voor meisjes tot het 21e en voor jongens tot het 18e levensjaar.

Bij het hertrouwen der weduwe gaat haar pensioen verloren of wordt overgebracht op de minderjarige kinderen.

Onder bepaalde omstandigheden kunnen ook moeders en zusters van gesneuvelde officieren ondersteuning van rijkswege ontvangen.

4. DUITSCHE RIJK.

Wet van 17 Juni 1887 op de weduwen- en weezen-pensioenen voor allen, die tot het rijksleger en de keizerlijke marine behooren.

Verplichte deelneming; de bijdragen worden in de rijkskas gestort en daaruit de pensioenen betaald.

De doorlopende contributie bedraagt 3 $\frac{0}{100}$ van alle tracte-

menten, wachtgelden en pensioenen. Wat het tractement meer is dan 9000 mark en het pensioen meer dan 5000 mark is niet aan deze contributie onderworpen.

De ongehuwde subalterne officieren behoeven niet bij te dragen wanneer zij voldoende eigen vermogen bezitten. De verplichting houdt op bij pensionneering wanneer de officier dan niet gehuwd is noch minderjarige kinderen heeft.

Het weduwen-pensioen bedraagt een derde deel van het pensioen, dat de echtgenoot zou ontvangen, indien hij bij zijn dood gepensionneerd werd. Echter is het minimum op 160 mark en het maximum op 1600 mark bepaald.

Verhooging voor kinderen: voor elk kind tot het 18e jaar een vijfde van het weduwen-pensioen tot de verhooging hoogstens gelijk is aan het weduwen-pensioen;

pensioen voor weezen: voor elk kind tot het 18e jaar een derde van het weduwen-pensioen tot hoogstens het weduwen-pensioen voor drie en meer kinderen.

Weduwen- en weezen-pensioenen mogen noch afzonderlijk noch gezamenlijk het bedrag overtreffen van het pensioen, waarop de gestorvene aanspraak zou hebben, indien hij op den dag van zijn dood werd gepensionneerd. Is de weduwe meer dan 15 jaren jonger dan de gestorven echtgenoot, dan wordt haar pensioen voor elk jaar meer dan deze 15 jaren tot 25 jaren verminderd met een twintigste deel.

De aanspraak der weduwe vervalt wanneer het huwelijk binnen drie maanden voor den dood van den echtgenoot plaats had met het doel haar een pensioen te verzekeren. Ook ontvangt zij geen pensioen wanneer het huwelijk plaats had na de pensionneering van den echtgenoot.

5. OOSTENRIJK-HONGARIJE.

Wet van 27 April 1887, betreffende de verzorging van weduwen en weezen van officieren en van manschappen van het leger van de krijgsmarine, landweer en landstorm.

De pensioenen worden door den staat verleend zonder dat bijdragen worden gevorderd, de kosten worden voldaan uit het rijkshudget en uit het „militär-Tax fonds.”

Aanspraak op weduwen-pensioen ontstaat: 1ste wanneer de officier in den krijg of ingevolge verwonding is overleden: 2de wanneer hij zoovele dienstjaren heeft volbracht dat hij aanspraken op eigen pensioen kon doen gelden of gepensionneerd was.

Het weduwen-pensioen bedraagt naar den laatsten rang van den gestorven echtgenoot van 200—2000 fl. doch kan het pensioen van dezen niet overtreffen. Het pensioen wordt met 50 % verhoogd wanneer de officier is gesneuveld of overleden ingevolge in den krijg opgedane verwonding.

Het weduwen-pensioen gaat verloren bij hertrouwen of bij het gaan als non in een klooster, dat niet voor opvoeding of ziekenverpleging is bestemd.

Geen pensioen wordt verleend wanneer het huwelijk was gesloten zonder toestemming der bevoegde macht, of zonder dat aan alle wettelijke voorschriften was voldaan.

Verhooging voor kinderen heeft slechts plaats wanneer het aantal meer dan drie bedraagt; de leeftijd tot welke weezen-pensioen wordt toegestaan is voor mannelijke 20 jaren en voor vrouwelijke 18 jaren.

De verhooging bedraagt voor elke wees 40—250 fl. naardien rang van den vader, doch kan de geheele verhooging het bedrag van het weduwen-pensioen niet overtreffen. Was de man bij zijn dood reeds gepensionneerd dan kan het geheele weduwen- en weezen-pensioen het pensioen van den man niet overtreffen.

Voor geheele weezen is het pensioen 50 % hooger dan voor halve weezen onder overigens gelijke bepalingen.
